

Annellik Fonksiyonu ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Nicel Bir Araştırma

A Quantitative Study of The Relationship Between Maternal Functioning and Religiosity

Öz

Bu araştırmada, bir kadından anne olarak beklenen görevlerin ve sorumlulukların neler olduğu sorusundan hareketle annelik kavramı, anlaşılabilir ve ölçülebilir bir çerçevede incelenmek üzere "annelik fonksiyonu" kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Annenin bebek bakımına, öz bakımına, anne-bebek bağlanmasına, psikolojik durumuna, sosyal desteğe, ev işlerine ve annelik rolü uyumuna işaret eden annelik fonksiyonu ile dindarlık arasında bir ilişki bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Aynı zamanda, sosyodemografik değişkenlerin annelik fonksiyonu ve dindarlık üzerinde etkili olup olmadığı sorusuna da yanıt aranmaktadır. Bu bağlamda, annelik fonksiyonu ve dindarlık ilişkisi, özellikle İslamiyet perspektifi ile irdelenerek, Kur'an ve hadislerde annelik kavramının konumu ve değeri üzerinde durulmuştur. Annelik fonksiyonu kavramı da İslamiyet bağlamında ayetler ve hadisler ışığında incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye'nin farklı bölgelerinden seçilmiş 0-2 yaş arası bebeğe sahip 272 anne oluşturmaktadır. Belirlenen hipotezleri test etmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği (BIMF) ve İçsel Dini Motivasyon Ölçeğinden meydana gelen anket formu kullanılmıştır. Analiz sonuçları, annelik fonksiyonu ile dindarlık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca, annenin yaşı yükseldikçe annelik fonksiyonu ve dindarlık düzeylerinin azaldığına dair negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, ekonomik koşulları elverişli olan annelerin annelik fonksiyonu puanları, ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan annelere göre daha yüksek çıkmıştır. Araştırmanın verileri annelik süreçlerinde özellikle annelik fonksiyonu üzerinde dini motivasyonun ve sosyodemografik unsurların etkili olduğunu göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Sonuçlar, annelik sürecinin sadece fiziksel ve duygusal boyutlarını değil, aynı zamanda manevi ve toplumsal unsurları da içerdiğini ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın, birey ve toplum hayatındaki yeri ve önemi tartışmasız kabul edilen annelik üzerine sonraki çalışmalara kapı aralayacağı düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Dindarlık, Dini Motivasyon, Annelik, Annelik Fonksiyonu.

Abstract

In this study, the concept of motherhood was linked to the concept of 'maternal functioning' based on the question of what are the duties and responsibilities expected of a woman as a mother, in order to be analysed in an understandable and measurable framework. It was investigated whether there was a relationship between maternal functioning, which refers to the mother's adaptation to infant care, self-care, mother-infant attachment, psychological state, social support, housework and motherhood role, and religiosity. At the same time, it will be examined whether socio-demographic variables have an effect on maternal functioning and religiosity. In this context, the relationship between maternal functioning and religiosity is examined particularly from the perspective of Islam, and the position and value of the concept of motherhood in the Qur'an and Hadith are highlighted. The concept of motherhood is also analysed in the light of verses and hadiths in the context of Islam. The study group of the research consists of 272 mothers with babies aged 0-2 years selected from different regions of Turkey. A questionnaire consisting of a personal information form, the Barkin Maternal Functioning Scale (BIMF) and the Intrinsic Religious Motivation Scale was used to test the hypotheses. The results of the analyses showed that there was a significant positive relationship between maternal functioning and religiosity. In addition, a negative correlation was found that the higher the mother's age, the lower the levels of maternal functioning and religiosity. In addition, the maternal functioning scores of mothers with favourable economic conditions were higher than those of mothers who had difficulty meeting their needs. The data from the study are important because they show that religious motivation and socio-demographic factors are effective in the motherhood process, especially in maternal functioning. The results show that the motherhood process includes not only physical and emotional dimensions, but also spiritual and social elements. It can be assumed that this study will open the door to further studies on motherhood, whose place and importance in the life of the individual and society is accepted as undisputed.

Keywords: Psychology of Religion, Religiosity, Religious Motivation, Motherhood, Maternal Functioning.

 Sebiha YILDIZ*

 Ali Rıza AYDIN^b

^a Dr. Arş. Gör./Dr. Res. Asst., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, sebiha.zembilci@omu.edu.tr

^b Prof. Dr./Prof., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, araydin@omu.edu.tr

* Sorumlu Yazar/Corresponding Author

* Bu makale, sorumlu yazarın 2022 yılında, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde tamamladığı "Doğum Sonrası Dönemde Annelik Fonksiyonu ile Dindarlık ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi" başlıklı Doktora tezinden üretilmiştir.

** This article is derived from the doctoral dissertation titled "The Relationship Between Maternal Functioning and Religiosity and Psychological Well-Being in the Postnatal Period", completed by the corresponding author in 2022 at the Graduate School of Graduate Education, Ondokuz Mayıs University.

Künye:

Cilt/Volume: 5

Sayı/Issue: 2 (Özel Sayı)

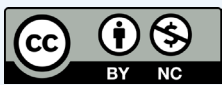
Sayfa/Page: 1-31

Geliş Tarihi/Received: 15 Mart 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 26 Mayıs 2025

Yayın Tarihi/Publication Date: 15 Haziran 2025

Atıf/Cite as: Yıldız, Sebiha-Aydın, Ali Rıza. "Annelik Fonksiyonu ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Nicel Bir Araştırma". *İdrak Dini Araştırmalar Dergisi* 5/2 (Haziran 2025), 1-31.

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaların CC BY-NC 4.0 Lisansı altında yayımlanmaktadır. İkonlar Font Awesome'a aittir.

The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 License. Icons by Font Awesome.

Giriş

Annelik nedir? Sorusu tarih boyunca insanlığın cevap aradığı sorulardan biridir. Kadını doğurganlık özelliği ile erkekten ayıran annelik hem kutsallaştırılan hem değersizleştirilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailenin ve toplumun çekirdeğini oluşturan annelik içinde bulunduğu zaman ve topluma göre değişen anlamıyla birlikte sosyolojik, psikolojik açıdan değerlendirilmiş, toplumsal cinsiyet ve feminist teori bağlamında incelenmiştir. Farklı bakış açılarıyla anneliğin ne olduğu, evrenselliği, içgüdüsellliği, kadınlık noktasından konumu, değişen yönleri üzerinde çokça durulmuştur. Bu araştırmada üzerine çokça konuşulan annelik ile anne olan bir kadından istenilen ve beklenen nedir? Bir annenin görev ve sorumlulukları nelerdir? Sorularına cevap aranmaktadır. Yapılan taramalar neticesinde “annelik fonksiyonu” kavramının tüm bu sorulara cevap verebilecek nitelikte olduğu görülmüştür. Annelik, annelik fonksiyonu bağlamında incelenecektir. Bir kadının annelik fonksiyonu ile dindarlığı arasında bir ilişki var mıdır? Dindarlığı yüksek olan annelerin annelik fonksiyonları da yüksek olur mu? Annelerin/annenin dindarlığı düşükse annelik fonksiyonu da düşük müdür? Sosyo-demografik değişkenler bu ilişkiyi etkiler mi? soruları üzerinden annelik fonksiyonu ve dindarlık ilişkisi incelenecektir.

Fonksiyonel durum, her vücut bölgesinin yapısına, doğasına ve durumuna uygun olarak çalışması, aktivite göstermesidir.¹ Buna göre annenin fonksiyonel durumu, doğum sonrası sürece uyumu ile ilişkilidir.² Fonksiyonel durum, genel sağlık hâlinin bir tamamlayıcısı ya da bireyin sosyal, ruhsal ve fiziksel iyilik hâli olarak kabul edilmektedir.

Doğum sonu fonksiyonel durum ilk olarak Fawcett ve Tulman tarafından çalışılmıştır. Doğum sonrası fonksiyonel durum bebek bakımını, öz bakımı, ev işlerini, sosyal ilişkileri, mesleki faaliyetleri içerisinde bulunduran çok boyutlu bir kavramdır.³ Doğum sonrası fonksiyonel durumu ölçmek için yeni bir ölçek geliştiren Barkin, “annelik fonksiyonu” kavramını kullanmıştır.⁴ Annelik fonksiyonunu “annenin bebek bakımına, öz bakımına, anne bebek bağlanmasına, annenin psikolojik durumuna, sosyal desteğe, ev işlerine ve annelik rolüne uyumu” olarak ele almıştır. Annelik fonksiyonu, doğum sonrası anneye ilgili üç önemli noktaya odaklanmaktadır. Bu üç nokta annenin fonksiyonel olarak yeterliliğini göstermektedir. Buna göre ilk olarak anne kendisine bakabilmeli ve kendi öz bakımını yerine getirebilmelidir. İkinci olarak bebek bakım işlerini, ev işlerini ve mesleki işlerini aksatmadan gerçekleştirmelidir. Üçüncü olarak toplumsal ve sosyal yönünü ihmal etmemelidir.⁵

Barkin'den önce annelik fonksiyonu sadece görev odaklı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Kadının yeni rolüne uyumu ve annelikten memnuniyeti değerlendirilmemiş, sadece fiziksel iyileşmesine odaklanılmıştır.⁶ Barkin'in Annelik Fonksiyonu Ölçeği ise annelik sonrası

¹ Tsae-Jyy Wang, “Concept Analysis of Functional Status”, *Int J Nurs Stud.* 41/4 (2004), 458.; Ayşe Nur Ataş – Nebahat Özerdoğan, “Doğum Sonu Dönemde Fonksiyonel Durum ve Yorgunluk”, *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* (2021), 48.

² Ataş – Özerdoğan, “Doğum Sonu Dönemde Fonksiyonel Durum ve Yorgunluk”, 48.

³ Jacqueline Fawcett vd., “Development of The Inventory of Functional Status After Childbirth”, *J Nurse Midwifery* 33/6 (1988), 252-260.

⁴ Jennifer L. Barkin.vd., “Assessment of Functioning in New Mothers”, *Journal of Women's Health* 19/8 (2010), 1493-1499.

⁵ Ataş – Özerdoğan, “Doğum Sonu Dönemde Fonksiyonel Durum ve Yorgunluk”, 49.

⁶ Mercer Ramona T. “The Process of Maternal Role Attainment Over The First Year”, *Nursing Research* 34/4 (1985), 198-203.; Ramona T. Mercer-Sandra L. Ferketich. “Predictors of Family Functioning Eight Months Following Birth.”, *Nursing Research* 39/2 (1990), 76-83.; Carol McVeigh-Wendy Chaboyer. “Reliability and Validity of The

işlevselliği ölçmektedir. Barkin'in ölçeği, Fawcett'in ölçeğinden farklı olarak annenin kişisel memnuniyetini de ölçmektedir. Barkin, odak grup tartışmaları sırasında 31 yeni annenin bakış açılarıyla ölçeği oluşturmuştur.⁷ Ölçekte sosyal destek algısının da ölçüldüğü, bu algının içinde eş desteğinin ise dâhil edilmediği bilinmektedir. Çünkü medeni durumları fark etmeksizin tüm kadınları kapsayan bir ölçeğin tasarlanması planlanmıştır. Ölçekle sosyal desteğin varlığı ve yeterliliğinin ölçülmesi hedeflenmektedir.⁸

Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeğinin amacı, annenin işlevsel durumunun yeterince ölçülebiliyor olmasını sağlamaktır. Çünkü annelikle ilgili doğum sonrası depresyon durumu bile çok yoğun çalışırken annelik fonksiyonu üzerinde gerektiği kadar önemle durulmamaktadır. Annelik fonksiyonu kavramı ile annelik fonksiyonunun ne olduğuna ve nasıl ölçüleceğine dair çalışmalar yapılmıştır. Bebeğin gelişimi üzerinde annenin fonksiyonel durumunun yetersizliğinin vereceği zarar, doğum sonrası depresyonun zararlarından daha doğrudan ve uzun vadeli etkilidir. Depresyon durumunu yaşamayan fakat annelikte zorlanan kadınlar için de yardımcı olması cihetinden annelik fonksiyonunun değerlendirilmesi önemlidir.⁹

Annelik fonksiyonunun optimal seviyede kabul edilmesi için doğum sonrası dönemde annenin fiziksel olarak sağlıklı olması, kendine ve bebeğine iyi şekilde bakabiliyor olması, bebeğiyle kaliteli ve nitelikli zaman geçirebiliyor olması, ev ve iş sorumluluklarını yerine getirebiliyor olması, mevcut sorumlulukları ile yeni annelik sorumlulukları arasında dengeyi kurabiliyor olması ve yeterli sosyal destek alabiliyor olması gerekmektedir.¹⁰ Yapılan çalışmalarda doğumdan altı hafta sonra annenin fiziksel olarak işlevselliğini kazandığı vurgulanmaktadır. Ancak annenin hem bebeğe hem de kendine bakabilmesi; sosyal ve mesleki faaliyetlerde bulunurken annelik rolünü de içselleştirebilmesi için bütüncül iyileşmenin gerçekleşmesi gerekmektedir. Önceki doğumların sayısı, sosyal destek, doğum şekli, anne ve bebek komplikasyonları ve yorgunluk gibi faktörler doğum sonrası deneyimi etkileyebilmektedir.¹¹

Din ve inanç sistemlerinin çokluğuyla birlikte dindarlık kavramı için dinin bireysel olarak yaşanan hâli olduğunu söylemek mümkündür. Bu yüzden tek bir çeşit dindarlıktan bahsedilememektedir. Tabi olduğu dini yaşayan insan sayısınca dindarlık çeşitlerinden bahsedilebilir. Bireyin duyguları, düşünceleri, davranışları, korkuları, kaygıları, ümitleri, kişilik özellikleri vb. dindarlığı üzerinde etkili olmaktadır.¹² Bunların yanında bireyin içinde bulunduğu kültür, siyasi, coğrafi yaşam alanı, etnik kökeni dindarlığını şekillendirmektedir. Bu yüzden her ne kadar bireysel yaşanan hâli olarak değerlendirilse de birey ve toplum hayatına etkileri açısından dindarlık kültürel bir olgudur.

Psikologlar, dindarlığı farklı boyutlarıyla ele almışlardır. Allport ve Ross dindarlık tiplerini, boyutlarını içsel (ya da iç güdümlü) ve dışsal (ya da dış güdümlü) olarak ikiye

Inventory of Functional Status After Childbirth When Used in An Australian Population.", *Nursing & Health Sciences* 4/3 (2002), 107-112.

⁷ Jennifer L. Barkin vd., "Development of The Barkin Index of Maternal Functioning", *Journal of Women's Health* 19/12 (2010), 2240.

⁸ Barkin vd., "Development of The Barkin Index of Maternal Functioning", 2245.

⁹ Barkin vd., "Assessment of Functioning in New Mothers", 1493-1494.

¹⁰ Barkin vd., "Assessment of Functioning in New Mothers", 1494.

¹¹ Fatemeh Karami Chamgurdani vd., "The Effect of Counseling with A Skills Training Approach on Maternal Functioning: A Randomized Controlled Clinical Trial" *BMC Women's Health* 20 (2020), 2.

¹² Hasan Kayıklık, *Din Psikolojisi: Bireysel Dindarlık Üzerine* (Adana: Karahan Kitabevi, 2011), 91.

ayırmıştır.¹³ Dışsal yönelime sahip bireyler dine araçsal olarak yaklaşırken dini kendi amaçları doğrultusunda kullanmaya eğilimlidirler. İçsel yönelime sahip bireyler ise dinin kendisiyle motive olmakta, dinî ilke ve pratikleri içselleştirmektedirler.¹⁴ Glock ve Stark ise dindarlığı beş boyuta ayırmıştır.¹⁵ Bunlar: inanç, ibadet, tecrübe, bilgi ve etki boyutu. Her din, inanç boyutunda, taraftarlarının benimsemesini ve kabul etmesini beklediği inanç ilkelerine sahiptir. İbadet boyutunda bireylerden, inandıkları dinin ibadet ve uygulamalarını yerine getirmeleri ve dinin emir ile yasaklarına uygun şekilde hareket etmeleri beklenir. Duygu (tecrübe) boyutunda ise dindar birey, inanmayı seçtiği kutsal varlıkla arasında sezgiler, duygular ve algılar aracılığıyla subjektif bir bağ kurar.¹⁶ Bilgi boyutuna gelindiğinde, inanan kişinin dinin inanç, ibadet ve geleneklerine dair asgari düzeyde bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bilgi ve inanç boyutları birbirine bağlıdır; çünkü bir şeyi bilmek, onu kabul etmenin ön şartıdır.¹⁷ Etki boyutu ise diğer tüm boyutların bir sentezi olarak görülebilir ve dinin bireyin yaşamına nüfuz ettiği alanı ifade eder.¹⁸

Bu araştırmada dindarlık Allport ve Ross'un iç güdümlü ve dış güdümlü dindarlığı bağlamında, Glock ve Stark'ın duygu ve etki boyutlarında ele alınmaktadır. Annelerin iç dünyasında yaşadıkları dindarlık üzerine yoğunlaşmıştır. İbadetlere herhangi bir vurgu yapılmaksızın şekilden uzak kadının anneliği bağlamında duygu boyutunda yaşadığı ve anlamlandırdığı dindarlık üzerinde durulmaktadır. Psikolojik yaklaşımlar, psikanalitik teori ve nesne ilişkileri kuramının da benzer yaklaşımlarla bireyin tanrı tasavvurlarını değerlendirmesi, bilgi ve ibadet boyutundan ziyade duygu ve etki boyutuyla bireyin öznelliğinde ele alması çalışmadaki dindarlık yaklaşımının seçiminde etkili olmuştur.

Kristeva modern dindarlığı annelikle bütünleştirmekte ve kutsal algısının başımızın üzerinden ziyade rahimlerde olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre annelik dinî duygulardan geriye kalanlarla doludur.¹⁹ Annelik ve dindarlığın bu yakın ilişkisini incelemek annelik fonksiyonu ve dindarlık ilişkisini anlamayı kolaylaştırmaktadır. Annelik fonksiyonu ve dindarlık ilişkisine dair alan yazında veri olmaması sebebiyle annelik bağlamından bakmak gerekmektedir. Annelik ve dindarlık ilişkisi iki kuramdan faydalanılarak incelenmektedir. İlk olarak "yapısal kuramlar", kadın ve erkek dindarlığını kişilik özelliklerine ve rollere göre ele almaktadır. Bu özellik ve rollere göre kadının en önemli özelliği anneliğidir. Anne daha çok çocuk ve aile odaklı bir yaşam sürmektedir. Bu özelliklerin de anneyi daha çok dinî davranışlara yönlendirdiği bilinmektedir. Araştırmalar neticesinde doğumdan sonra annelerin dinî katılımının yoğunlaştığı, dinin daha çok içsel olarak yaşandığı ve manevi yöneliminin arttığı bulgulanmıştır.²⁰ Bir diğer kuram olan "toplumsal cinsiyet rollerine göre sosyalleşme" kuramında ise kadın, çocukların yetiştirilmesinde birincil sorumlu olarak görülmektedir. Bu sorumluluğu fazlasıyla üstlenen anne dini yaşamayı da fazlasıyla

¹³ Gordon W Allport-J. Michael Ross, "Personal Religious Orientation and Prejudice", *Journal Of Personality and Social Psychology* 5/4 (1967), 432.

¹⁴ Ali Köse-Ali Ayten, *Din Psikolojisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2014), 115; Hüseyin Certel, *Din Psikolojisi* (Ankara: Berikan Yayınları, 2016), 192.

¹⁵ Ayrıca bkz. Rodney Stark-Charles Y. Glock, *American Piety: The Nature of Religious Commitment* (California: Univ of California Press, 1970).

¹⁶ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 74.

¹⁷ Yahya Turan, *Kişilik ve Dindarlık* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2017), 118.

¹⁸ Köse – Ayten, *Din Psikolojisi*, 114.

¹⁹ Julia Kristeva, "Motherhood Today", *Colloque Gypsy V* (Erişim 13 Mart 2025).

²⁰ Asım Yapıcı, *Toplumsal Cinsiyet, Din ve Kadın* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2016), 139.

içselleştirmekte ve çocukların dinî sosyalleşmelerini de sağlayabilmek için daha yoğun bir dindarlık yaşamaktadır.²¹

Kadın erkeğe göre fitri olarak daha zayıf, nahif bir yaratılıştadır. Kendisini korumaya ihtiyaç duymaktadır. Bu da onu aşkın bir güce, yüce bir varlığa inanmaya sevk edebilmektedir. Böylelikle kadın dindarlığa daha çok meyletmektedir. Özellikle annelerde çok daha yoğun yaşanan sevgi ve merhamet duygularının varlığıyla da annelerde dindarlık yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Annelerin yaratılıştan kaynaklı bu özellikleri dinin doğasına uygundur.²² Annelerde bulunan yoğun sevgi ve merhamet duyguları, annelik içgüdüleri ile birleşince annenin çocuklarını koruma, onları en güzel şekilde yetiştirme ve onların güvenliğini sağlama arzusu anneyi kendi kutsalı ile yakınlaştırmakta ve onunla daha yakın ilişkiler kurmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden annelikte dindarlığın artacağı öngörülmektedir.

Annelik ve dindarlık ilişkisi değişen sosyoekonomik şartlar bağlamında yeniden yorumlanmalıdır. Buna göre eskiden kadın evde bulunma süresiyle ve sosyoekonomik şartları gereği çocuklarıyla daha çok zaman geçirip çocuklarına iyi örnek olma amacıyla daha dindar bir hayat sürmekte idi.²³ Böylelikle annelik dindarlığın yoğun olarak yaşandığı bir dönem olarak görülmüyordu. Günümüz şartlarında ise kadının anne olarak çalışma hayatında daha yoğun bir şekilde bulunması, evde geçirilen sürenin azalması ve sosyoekonomik şartların da değişmesi annelikte yaşanan dindarlığı etkilemektedir. Son dönemde yapılmış çalışmaların verileri bu noktada annelik dindarlık ilişkisine ışık tutacaktır.

Ergin'in çalışması annelik ve dindarlık ilişkisi bağlamında önemli veriler sunmaktadır. Buna göre annelik ekseninde iki farklı dindarlık tipinin ortaya çıktığı görülmektedir: Çocuk merkezli dindarlık algısı ve anne merkezli dindarlık algısı.²⁴ Çocuk merkezli dindarlık algısına sahip annelerin, çocuklarının dindar olabilmesi için annelerin dindar olması gerektiğini düşündükleri bildirilmiştir. Bu algıya sahip anneler; fedakâr ve sorumluluk sahibi olma, çocuğu yetiştirebilmek için eğitimli olma, çocuğunun fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını ve dinini öğrenmesini sağlayabilecek kabiliyette olma gibi ortak özelliklere sahiptir. Çocuk merkezli dindarlık anlayışına sahip anneler tüm bu özelliklerinden dolayı dini de büyük bir çaba göstererek yaşamaktadırlar. Çünkü kendileri düzgün yaşayarak çocuklarının hayatına da dini aktarmayı hedef koymuşlardır. Bu yüzden bu grup annelerin hayatında din merkezi bir konumdadır. Bunlarda dış görünüme dayalı bir çabadan ziyade içsel olarak yaşanan bir dindarlık söz konusudur. Bu yüzden de Ergin'in çalışmasındaki çocuk merkezli dindarlık algısına sahip annelerin iç güdümlü bir dindarlık yaşadıkları kanaatine ulaşılmıştır.

Anne merkezli dindarlık algısına sahip annelerde dindar olmak birincil sırada bir öneme sahip değildir. Bu gruptaki anneler, çocukların yetiştirilmesi ve dinin çocuklara öğretilmesini ve kendi dindarlıklarını annelikle ilişkilendirmemektedir. Onlara göre dindarlık anneliğe farklı bir bakış açısı, yeni bir pencere olabilir. Bu gruptaki anneler, dindarlıktan annelik sevgisi ve farkındalığı bakımından etkilenmektedir. Bunlar dindarlığı ibadetlerle ilişkilendirmektedirler. Çocuklarını yetiştirmeyi de annelikleri bağlamında değil

²¹ Yapıcı, *Toplumsal Cinsiyet, Din ve Kadın*, 139.

²² Nevzat Tarhan, *Kadın Psikolojisi* (İstanbul: Nesil Yayınları, 2016), 335.

²³ Hayati Hökelekli, *Psikolojiye Giriş* (Bursa: Emin Yayınları, 2008), 94.

²⁴ Rümeyza Ergin, *Çalışan Kadınlarda Annelik ve Dindarlık Algısı* (Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 109-112.

onlara gösterdikleri sevgi ve çabayı bir nevi ibadet olarak algılamakta ve “Cennet annelerin ayakları altındadır” hadisine istinaden annelik vazifesini yani bir ibadeti yerine getirmiş olmaktan dolayı cennetle ödüllendirileceklerini düşünmektedirler.²⁵ Dolayısıyla bu gruptaki annelerin annelik algıları dindarlıklarından etkilenmektedir fakat dindarlıkları anneliklerini etkilememektedir. Diğer grup annelerin aksine bu gruptaki annelerin özünde dindarlıkları değil annelikleri vardır. Ergin’e göre bu noktada içsel bir dindarlıktan ziyâde dışsala yakın bir dindarlık algısından bahsedilmektedir.²⁶

Kuran-ı Kerim’de kadının öncelikli olarak doğurganlığından bahsedilmekte Fâtır suresi 11. ayet-i kerimede *“Allah sizi (önce) topraktan, sonra bir damla sıvıdan (meniden) yarattı. Sonra sizi çiftler kıldı. O’nun bilgisi olmadan hiçbir dişi ne gebe kalır ne de doğurur.”* Buyrulmaktadır.²⁷ Dolayısıyla kadının anneliğinden bahsedildiği aşîkârdır.

Kuran-ı Kerim’de doğurganlığının yanında hamilelik, doğum ve sonrası süreç ve emzirme ile ilgili ayetlerin olduğu ve bu ayetlerde bu süreçte yaşanan zorluklardan bahsedildiği bilinmektedir. Bu zorluklar neticesinde çocuğunu yetiştiren anne için mükâfatların olacağına değinilmektedir. Lokman suresi 14. ayet-i kerimede *“Biz insana anne babasıyla ilgili öğütler verdik. Annesi, güçten kuvvetten düşerek onu karnında taşımıştır; çocuğun sütten kesilmesi iki yıl içinde olur...”* buyrulmaktadır.²⁸ Ahkâf suresi 15. ayet-i kerimede, *“İnsana, anne ve babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu zahmete katlanarak taşıdı ve zorluk çekerek doğurdu. Karnında taşıması ve sütten kesmesinin süresi otuz aydır...”* buyrulmaktadır.²⁹ Söz konusu ayetlerde geçen hamilelik, doğum ve emzirme süreçleri annelik fonksiyonu ölçeğinin alt maddelerinden bebek bakımı, anne-bebek etkileşimi ve anneliğe uyum alt maddelerini ilgilendirmektedir. Annenin bebeğine bakım vermesi, onu beslemesi, ihtiyaçlarını gidermesi, bebeğiyle bunun için bağ kurması ve anneliği içselleştirerek uyum göstermesi annenin ayetlerde geçen işlevleriyle örtüşmektedir.

Bir annenin bebeğinin ihtiyaçlarını gidermesi annenin önemli bir sorumluluğudur. Bebeğin bakım ve ihtiyaçlarının tam ve zamanında karşılanması ve annenin bunu istekli ve hevesli bir şekilde yerine getirmesi annelik fonksiyonu açısından annenin yeterli olduğunu göstermektedir. Annelik fonksiyonunu yerine getirebilmenin önemli koşullarından biri olan bebeğin bakımının sağlanmasından, bebeğin beslenmesinden, Kuran-ı Kerim’de de anneden beklenen, annenin gönüllülük esasıyla yaptığı bir sorumluluk olarak bahsedilmektedir. Bu da Kuran-ı Kerim’de sözü edilen annelik anlayışı ile annelik fonksiyonunun benzeştiğini göstermektedir.

İslam’da hamilelik, doğum, emzirme ve çocuk yetiştirme gibi anneliği ilgilendiren zorluklar anneler için Allah’ın rızasını kazanma vesilesi olarak görülmektedir. “Cennet annelerin ayakları altındadır” hadis-i şerifinin bir yorumu olarak annelik vazifesini hakkıyla yerine getiren annelerin mükâfatlandırılacağı rivayet edilmiştir.³⁰ Annelik vazifesini hakkıyla yerine getirmenin annelik fonksiyonunu yüksek düzeyde yerine getirmek anlamına

²⁵ Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesâî, *Kitâbu Sünen-i Kübra*, (Beyrût: Dâru’l-kütübü’l-ilmiyye, I-VI, 1991), “Cihâd”, 12.

²⁶ Ergin, *Çalışan Kadınlarda Annelik ve Dindarlık Algısı*, 109-112.

²⁷ *Diyanet* (Erişim 14 Mart 2025), Fâtır Suresi 35/11

²⁸ *Kuran Yolu* (Erişim 14 Mart 2025), Lokman Suresi 31/14

²⁹ *Kuran Yolu* (Erişim 14 Mart 2025), Ahkâf Suresi 66/15.

³⁰ Aliah Schleifer, *Motherhood in Islam* (Epub: Islamic Texts Society, 1986), 88.

geldiği düşünülürse, annelik fonksiyonunu yerine getiren annelerin bu mükâfatı kazanacağını söylemek İslam geleneği açısından doğrudur.

Kuran-ı Kerim’de Hz. Meryem ve Hz. Asiye örnek gösterilerek kadınlık ve anneliğin değerinden, bu süreçte annenin çekmiş olduğu zahmetlerden bahsedilmektedir.³¹ Her ikisinin de büyük sorumluluklar alarak anne vasfıyla fedakârlıklar yaptıkları bilinmektedir. Bu yüzden ayetlerde anneye iyilik yapılması emredilmektedir. Kuran-ı Kerim’de anneye verilen değer, annenin çekmiş olduğu zorluklardan, taşıdığı sorumluluktan ve yaptığı fedakârlıklardan geldiği bunun da annelik fonksiyonu ile örtüştüğü düşünülmektedir.

Annelik fonksiyonu özellikle bebeğin doğumu ile ilk iki yılında ölçülmektedir. İnsan hayatında bebeklik döneminin hayatın ileriki safhalarını etkilediği bilinmektedir. Annelik fonksiyonlarını optimal seviyede kullanan bir annenin, tüm ihtiyaçları karşılanmış, maddi manevi eksiklikleri giderilmiş bir evlat yetiştireceği öngörülebilir. Böyle bir evladın da hadisi şerifte geçen hayırlı bir evlat olarak yetişmesi muhtemeldir. “İnsanoğlu öldüğü zaman, bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat.”³² Annelik fonksiyonlarını yüksek seviyede gerçekleştirmiş bir anne söz konusu hayırlı evladın yetişmesine vesile olarak dualara nail olmuştur denilebilir.

Annelik fonksiyonu çalışmada anneliğin daha somut verilerle ölçülebilir hâli olarak düşünülmüştür. Annelik şeklinde çok genel hâliyle anlayamaya çalıştığımız kavram annelik fonksiyonu bağlamında daha anlaşılır biçimde ele alınmaktadır. Buna göre bir annenin bebeğine verdiği bakım, kendi kişisel bakımı, annenin psikolojik sağlığı, anne-bebek arasındaki bağlanma, annenin sahip olduğu veya olamadığı sosyal destek algısı ve annelikten sonraki sürece ve yaşamına uyumu annenin işlevleri olarak ele alınmakta ve annelik fonksiyonu şeklinde adlandırılmaktadır. Tüm bu alt boyutlar ve dindarlık ilişkisi annelik ve dindarlık ilişkisi bağlamında da alana yeni veriler sunmaktadır.

Araştırma bağlamında bir kadın anne olunca ne olur? Anneden beklenen nedir? Annelik denilen kavramın içine neler girer? İşlevsel olarak bir kadının annelikle ilgili sorumlulukları neleri kapsar? Sorularından yola çıkılarak annelik kavramı “annelik fonksiyonu” bağlamında incelenmektedir. İlgili literatürdeki boşluğa ve disiplinler arası çalışmalara katkı sağlamak amacıyla annelik fonksiyonu dindarlıkla ilişkisi bağlamında ele alınmıştır. Araştırmanın temel ve alt hipotezleri şu şekildedir:

H1: Annelik fonksiyonu ile dindarlık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Annelik fonksiyonu ile annenin yaşı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Annelik fonksiyonu ile annenin eğitim durumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

³¹ Al-i İmran, 3/45; Nisa, 4/156; Meryem, 19/18-28; Kasas, 28/9

³² Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesâî, *Kitâbu Sünen-i Kübra*, (Beyrût: Dâru’l-kütübîl-ilmiyye, I-VI, 1991), “Cihâd”, 12.

³² Ergin, *Çalışan Kadınlarda Annelik ve Dindarlık Algısı*, 109-112.

³² *Diyanet* (Erişim 14 Mart 2025), Fâtır Suresi 35/11

³² *Kuran Yolu* (Erişim 14 Mart 2025), Lokman Suresi 31/14

³² *Kuran Yolu* (Erişim 14 Mart 2025), Ahkâf Suresi 66/15.

³² Aliah Schleifer, *Motherhood in Islam* (Epub: Islamic Texts Society, 1986), 88.

H4: Annelik fonksiyonu ile annenin ekonomik durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır. İhtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilen annelerin annelik fonksiyonu puanları ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan annelerin annelik fonksiyonu puanından daha yüksektir.

H5: Dindarlık ile annenin yaşı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Dindarlık ile annenin eğitim durumu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H7: Dindarlık ile annenin ekonomik durumu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

1. Yöntem

Doğum sonrası dönemde annelik fonksiyonu ile dindarlık ilişkisini ele alan araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma iki değişken arasındaki ilişkiyi araştırdığı için “ilişkisel tarama” modelinde bir araştırmadır. Ayrıca belirli bir zaman dilimiyle kısıtlı olduğu için de “kesitsel tarama” türündedir.

1.1. Evren ve Örneklem

Doğum sonrası dönemde annelik fonksiyonu ile dindarlık ilişkisini inceleyen bu çalışmanın evreni Türkiye’de 0-2 yaş arası bebeğe sahip olan annelerdir. Türkiye İstatistik Kurumunun verilerinden araştırma verilerinin toplandığı 2022 ve 2023 yıllarına ait doğum istatistiklerine bakılarak evrenin büyüklüğü hakkında tahminde bulunulabilir. Buna göre 2022 yılında gerçekleşen doğum sayısı 958.408³³, 2023 yılında gerçekleşen doğum sayısı ise 1.039.712’dir.³⁴ İki yılın toplamında 1.998.120 doğum gerçekleşmiştir. Tahmini olarak araştırmanın evreni 1.998.120 anneden oluşmaktadır.

Araştırma verileri Google Formlar üzerinden doldurulan anketlerden elde edilmiştir. Araştırma Türkiye genelinde farklı gelir durumu, yaş ve eğitim düzeyine sahip 0-2 yaş arası bebeği olan 302 anne ile Kasım 2022-Ocak 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Eksik ve uygun olmayan anket formlarının çıkarılmasıyla araştırmanın örneklemini 272 anneden oluşmuştur.

Bu çalışmada örneklem sayısını tespit etmek için örnekleme formülü kullanılmıştır. Aşağıdaki örnekleme formülü ile örneklem hacmi (n) hesaplanmıştır³⁵:

$$n = \frac{z^2 p(1-p)}{d^2} \quad (1)$$

Eşitlik 1’ de z hata payı üzerinden elde edilen kritik değeri, p oransal değeri, d ise duyarlılık değerini göstermektedir. Araştırmada oransal bir ön bilgi olmadığı için $p=0.5$ alınmış; hesaplamalarda %5 hata payı ve %7.5 duyarlılık değerleri kullanılmıştır. Buna göre, eşitlik 1’de %5 hata payı için tablo değeri $z=1.96$, %7.5 duyarlılık için $d=0.075$ değeri kullanıldığında örneklem hacmi şu şekilde hesaplanır:

$$n = \frac{1.96^2 0.50^2}{0.075^2} \cong 171 \quad (2)$$

³³ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Doğum İstatistikleri*, 15 Mayıs 2024.

³⁴ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Doğum İstatistikleri*, 15 Mayıs 2023.

³⁵ William Gemmell Cochran, *Sampling Techniques* (John Wiley and Sonns, 1977).

Örneklem hesaplamalarına göre, araştırmada olması gereken örneklem hacmi en az $n=171$ 'dir. Araştırma verilerine ait örneklem hacmi, bu sonuç doğrultusunda 171'in üzerinde ($n=272$) olduğu için son derece yeterlidir.

1.2. Veri Toplama Araçları

Annelik fonksiyonu ve dindarlık ilişkisini ölçmek üzere ilk bölümünde sosyodemografik bilgileri içeren sorulardan oluşan kişisel bilgi formu, daha sonra Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği ve İçsel Dini Motivasyon Ölçeği olan bir anket formu hazırlanmıştır.

1.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda katılımcıların yaşlarına, eğitim durumlarına ve ekonomik durumlarına ilişkin sorular bulunmaktadır.

1.2.2. Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği

Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği (BIMF), 2009 yılında, üç odak grup görüşmesi, bir uzman paneli ve literatür taraması neticesinde J.L. Barkin ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte yedi alt boyut ve yirmi madde vardır. Ölçeğin alt boyutları, öz bakım, bebeğin bakımı, anne-bebek etkileşimi (maternal bağlanma), annenin psikolojik iyilik hâli, sosyal destek, yönetim ve anneliğe uyumdan oluşmaktadır. Yanıtlar 0'dan 6'ya kadar numaralandırılmıştır. 0 "tamamen katılmıyorum" ve 6 "tamamen katılıyorum" şeklinde ifade edilmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 en yüksek puan ise 120'dir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça fonksiyonel durum da artmaktadır.

Geliştirme aşamasında ölçeğin faktör analizi yapılmamıştır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.87'dir. Bu ölçek doğum sonrası ilk bir yılda annelik fonksiyonunu ölçmeyi hedeflemektedir. Bunun için yeni doğum yapmış anneler ile on sekiz aylık bebeği olan anneleri ve arasındakileri kapsamaktadır.³⁶

Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeğinin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Ruveyde Aydın tarafından 2016 yılında yapılmıştır. Türkçeye uyarlanan ölçekte faktör analizi yapılmayan maddelerden bazılarının birden fazla fonksiyonel durum altında bulunmasından psikometrik analiz sonucunda ölçek yedi alt boyuttan beş alt boyuta indirilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı Cronbach alfa 0.73'tür. Ölçeğin "öz bakım alt boyutu"nun 0.66, "anne psikolojisi alt boyutu"nun 0.71, "bebek bakımı alt boyutu"nun 0.62, "sosyal destek alt boyutu"nun 0.69, "anneliğe uyum alt boyutu"nun 0.50 olduğu hesaplanmıştır.³⁷

Türkçeye uyarlaması yapılan Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği toplam on altı sorudan oluşan 7'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin yanıtları 0'dan 6'ya kadar numaralandırılmıştır. 0 "tamamen katılmıyorum", 1 "katılmıyorum", 2 "biraz katılmıyorum", 3 "kararsızım", 4 "biraz katılıyorum", 5 "katılıyorum", 6 "tamamen katılıyorum" şeklinde ifade edilmektedir. Ölçeğin puanlamasında alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan ise 96'dır. Barkin'in on sekiz

³⁶ Barkin vd., "Development of The Barkin Index of Maternal Functioning", 2243-2245.; Fatemeh Karami Chamgurdani vd., "The Effect of Counseling with A Skills Training Approach on Maternal Functioning: A Randomized Controlled Clinical Trial" *BMC Women's Health* 20 (2020), 4.

³⁷ Rüveyde Aydın vd., "Attempts To Strengthen Maternal Functioning In The Postpartum Period: A Literature Review", *Journal of Human Sciences*.13/3, 5751-5759.

aya kadar kullanımını tavsiye ettiği ölçeğin Türkçe uyarlamasında iki yaşa kadar kullanımı tavsiye edilmektedir.³⁸

1.2.3. İçsel Dini Motivasyon Ölçeği

1972'de Dean Hoge tarafından geliştirilen ölçek, Faruk Karaca tarafından 2001 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. İçsel Dini Motivasyon Ölçeğinin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.84, yarıya bölme tekniği ile hesaplanan güvenirlik katsayısı 0.76, test tekrar test güvenirlik katsayısı 0.90 olarak hesaplanmıştır. Ölçek 10 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. "Dindarlık olgusunun içsel boyutunu ölçmek amaçlı geliştirilen ölçek dinî davranışların/pratiklerin sıklığını değil, dindarlığı derinlemesine ele alan bir içeriğe sahiptir".³⁹ 10 maddelik ölçeğin 7 maddesi olumlu cümle yapısında, 3 tanesi de olumsuz cümle kalıbındadır. 5'li likert tipi kullanılan ölçekte "0" Kesinlikle Katılmıyorum, "1" Katılmıyorum, "2" Kararsızım, "3" Katılıyorum ve "4" Kesinlikle Katılıyorum şeklinde bir puanlama yapılmıştır. İçsel Dini Motivasyon Ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 0 en yüksek puan ise 40'tır.

1.3. Verilerin Toplanması ve İstatistiksel Analizi

Annelik fonksiyonu ile dindarlık ilişkisinin ele alındığı çalışmada TÜİK'ten alınan verilere göre araştırmanın evrenini tahmini olarak 0-2 yaş aralığında bebeği olan 1.998.120 anne oluşturmaktadır. Net sayı bilinmediği için evrenden örneklem sayısını tespit etmek amacıyla örnekleme formülü kullanılmıştır. Veriler 272 anneden oluşan bir örneklem grubundan toplanmıştır. Çalışmanın anket formu internet üzerinden 2022 Kasım ile 2024 Ocak tarihleri arasında uygulanmıştır. Anket formu Türkiye'de yaşayan 0-2 yaş arası bebeği olan 302 anne tarafından doldurulmuş, eksik ve hatalı formların elenmesiyle 272 adet geçerli form değerlendirilmeye alınmıştır.

Anket verileri IBM SPSS 27 programı ile değerlendirilmiştir. Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçek puanları ve İçsel Dini Motivasyon Ölçeği puanının normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Annelerin demografik özelliklerine göre Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği puanları ve İçsel Dini Motivasyon Ölçeği puanlarının normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov ($n > 50$) (Lilliefors, 1967) ve Shapiro-Wilk ($n < 50$) testleri ile incelenmiştir.⁴⁰ Cronbach Alfa güvenirlik analizi ile ölçeklerin güvenilirliği değerlendirilmiştir. Normal dağılmayan ölçek puanları arasındaki ilişki ve yaşlar arasındaki ilişki Spearman's rho korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Kategorik demografik özelliklere göre normal dağılmayan ölçek puanlarının karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Çoklu karşılaştırmalar Bonferroni düzeltmeli Dunn testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları nicel veriler için ortalama, standart sapma (Ortalama $\pm$ SS), ortanca, minimum ve maksimum (Ortanca (Min- Maks)) şeklinde, kategorik veriler için ise frekans (n) ve yüzde olarak sunulmuştur. Tüm hesaplamalarda ve yorumlamalarda istatistik anlamlılık düzeyi " $p < 0.05$ " olarak dikkate alınmıştır.

³⁸ Rüveyde Aydın, *Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeğinin Uyarlanması ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 67.

³⁹ Şahin vd., "Dindarlık ve Biliş: İçsel Dini Motivasyon ile Eleştirel Düşünme ve İkili Düşünme Arasındaki İlişkiler", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 27/1 (2023), 288.

⁴⁰ Samuel Sanford Shapiro-Martin B. Wilk. "An Analysis of Variance Test For Normality (Complete Samples)." *Biometrika* 52/3-4 (1965), 591-611.

2. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın konusu, annelik fonksiyonu ile dindarlık ilişkisiyle ilgilidir. Annelik fonksiyonu, anne ve bebeğin fiziksel, bilişsel, sosyal ve psikolojik yönden bakımının karşılanması, annenin sosyal destek ve uyum sürecinin tamamlanması şeklinde işleyen annelik işlevselliğidir. Araştırmanın temelinde “doğumdan sonra, özellikle doğumu takip eden ilk iki yıl içerisinde, annelik fonksiyonu üzerinde dindarlığın rolü nedir?” sorusuna cevap aranmaktadır.

2.1. Ölçeklerle İlgili Bulgular

Araştırmada kullanılan ölçeklere ait tanımlayıcı istatistikler ve ölçek maddelerinin iç tutarlık katsayılarını gösteren Cronbach Alfa güvenilirlik değerleri aşağıdaki şekildedir:

Tablo 1’de annelerin Barkin Annelik Fonksiyonu ölçek puanlarına ait tanımlayıcı istatistikler ve güvenilirlik katsayıları sunulmuştur. Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği alt boyut puanlarına ait ortalamalar sırasıyla öz bakım boyutunun 7.9, anne psikolojisi boyutunun 9.27, bebek bakımı boyutunun 20.38, sosyal destek boyutunun 11.89 ve anneliğe uyum boyutunun ise 19.84 olarak elde edilmiştir. Barkin Annelik Fonksiyonu toplam puanı ortalama değeri ise 69.26 olarak bulgulanmıştır. Örneklem grubunun ortalamasının üzerinde bir puana sahip olduğu görülmektedir.

Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği genel Cronbach Alfa değeri 0.820 ile güvenilir elde edilmiştir. Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği alt boyutlarının güvenilirlik katsayılarının ise 0.601-0.754 Alfa katsayıları ile öz bakım, anne psikolojisi, bebek bakımı, sosyal destek ve anneliğe uyum boyutlarının güvenilir olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikler ve Güvenirlik Katsayıları

Boyutlar	Ortalama $\pm$ SS	Ortanca (Min.- Maks.)	Cronbach Alfa
Öz Bakım	7.9 $\pm$ 4.43	8 (0- 18)	0.754
Anne Psikolojisi	9.27 $\pm$ 2.09	10 (1- 12)	0.601
Bebek Bakımı	20.38 $\pm$ 2.65	21 (11- 24)	0.672
Sosyal Destek	11.89 $\pm$ 4.24	13 (0- 18)	0.685
Anneliğe Uyum	19.84 $\pm$ 3.3	20 (1- 24)	0.617
Barkin Annelik Fonksiyonu Toplam	69.26 $\pm$ 11.78	70 (29- 96)	0.820

Tablo 2’de İçsel Dini Motivasyon Ölçeği puanı ortalama değeri 28.24 olarak hesaplanmıştır. Örneklem gurubu ortalamasının üstünde bir dindarlık ortalamasına sahiptir. İçsel Dini Motivasyon Ölçeğine ait Cronbach Alfa katsayısı 0.905 ile yüksek güvenilirlikte elde edilmiştir.

Tablo 2: İçsel Dini Motivasyon Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikler ve Güvenirlik Katsayıları

	Ortalama $\pm$ SS	Ortanca (Min.- Maks.)	Cronbach Alfa
İçsel Dini Motivasyon	28.24 $\pm$ 8.11	30 (0- 40)	0.905

2.1.1. Örneklem Demografik Özellikleri

Örneklem grubunu ait demografik özellikler Tablo 3’ te gösterilmiştir.

Tablo 3: Örneklemin Sosyodemografik Özellikleri

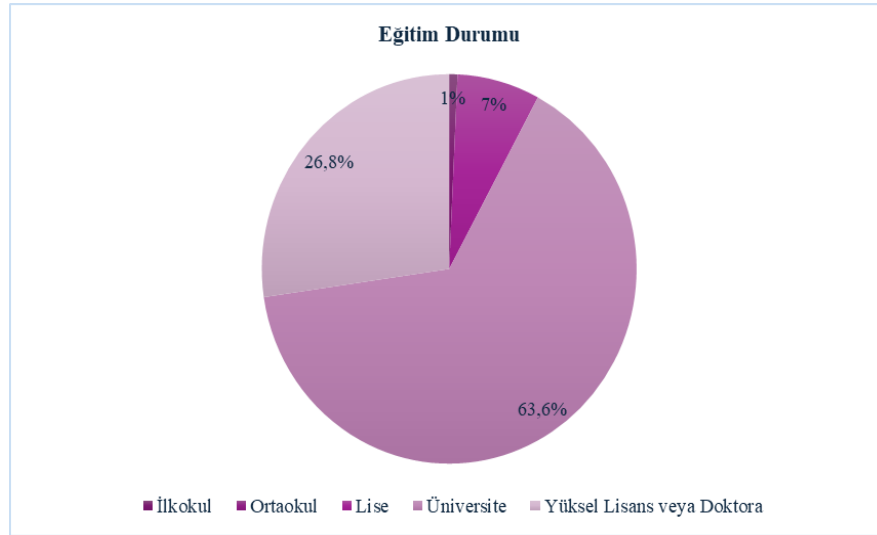
Değişken	n =272
Annenin Yaşı	31.68 ± 4.5
0-2 Yaş Bebeğin Yaşı (ay)	12.94 ± 7.63
Eğitim Durumu	
İlkokul	2 (0.7)
Lise	19 (7)
Ortaokul	5 (1.8)
Üniversite	173 (63.6)
Yüksek Lisans/ Doktora	73 (26.8)
Ekonomik Durum	
İhtiyaçlarımı karşılamakta zorlanıyorum.	25 (9.2)
İhtiyaçlarımı karşılayabiliyorum.	176 (64.7)
İhtiyaçlarımı fazlasıyla karşılayabiliyorum	71 (26.1)

Katılımcı annelerin yaşları 21-44 arasında değişmektedir. Araştırma grubunun yaş ortalaması 31'dir.

Annelerin 0-2 yaş aralığındaki bebeklerinin yaş ortalaması ise 12 aydır. Yaş aralığına göre ise bebeklerin 78'i (%28.7) 13-18 aylık, 76'sı (%27.9) 0-6 aylık, 46'sı (%16.9) 7-12 aylık, ve 42'si (%26.5) 19-24 aylık dönemdedir.

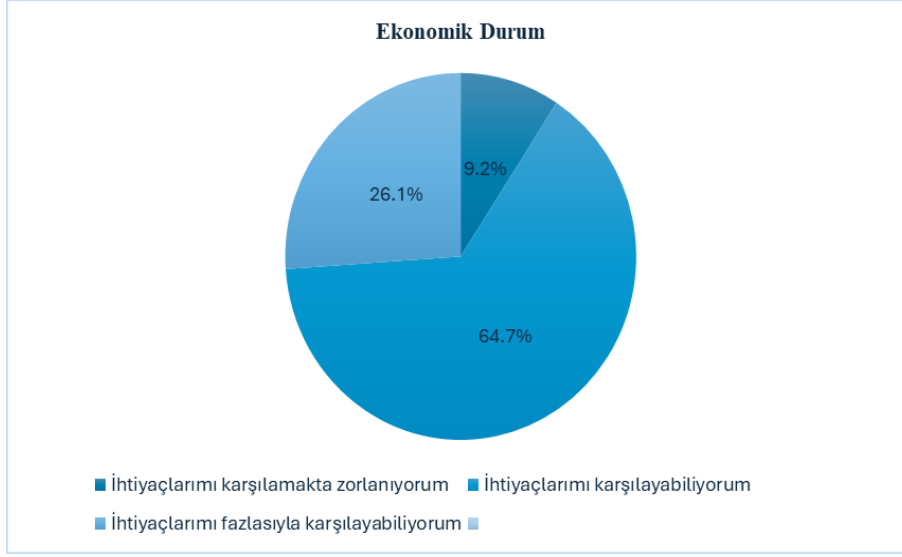
Katılımcı annelerin eğitim durumlarına göre 2 kişi (%0.7) ilkokul, 5 kişi (%1.8) ortaokul, 19 kişi (%7) lise, 173 kişi (%63.6) üniversite, 73 kişi (%26.8) ise yüksek lisans veya doktora programlarından mezundur. (Şekil 1)

Şekil 1: Katılımcı Annelerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Annelerin ekonomik durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında katılımcılardan 25 kişi (%9.2) ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandığını belirtmiştir. Katılımcılardan 176 anne (%64.7) ihtiyaçlarını karşılayabildiğini ifade etmiştir. 71 anne (%26.1) ise ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabildiğini söylemiştir. (Şekil 2)

Şekil 2: Katılımcı Annelerin Ekonomik Durumlarına Göre Dağılımları

3. Annelik Fonksiyonu ve Dindarlık: Genel Profil

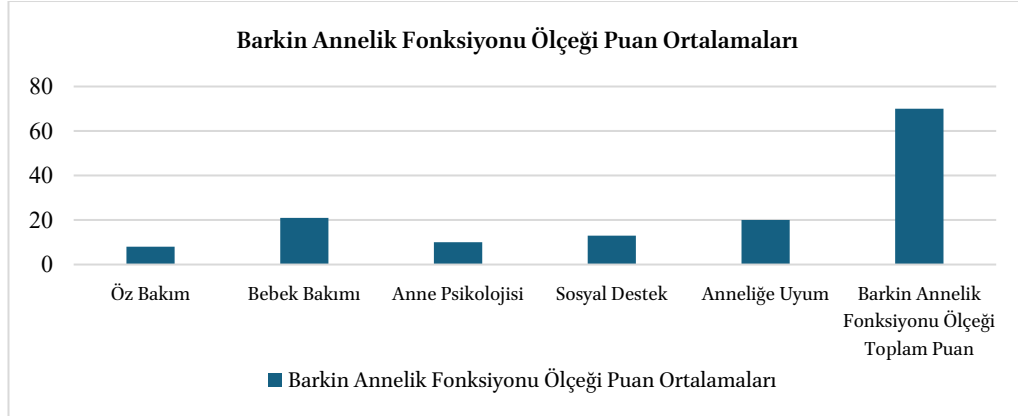
3.1. Annelik Fonksiyonu

Annelik fonksiyonu, bir kadının anne olarak hangi işlev ve görevleri yaptığını ölçmeye yarayan bir ölçektir. Kadının anne olması hem kendini hem de çocuklarını etkileyen bir süreçtir. Bir kadının anne olarak hem kendisine hem çocuklarına hem de çevresine karşı algı, görev, sorumluluk ve işlevleri hem değişmekte hem de çeşitlenmektedir. Annelik fonksiyonu ölçeği bu çeşitlenmeyi farklı açılardan ele alarak ölçmeyi sağlayabilmektedir. Annenin sadece bebeğe yönelik işlevlerini ölçmekle kalmayıp aynı zamanda annenin bireysel ve toplumsal yönüne dair işlevlerini de ölçmeyi hedeflemektedir.

Annelik fonksiyonu ölçeğinin alt boyutlarıyla annenin kendi öz bakımı, bebeğin tüm ihtiyaçlarının giderilmesi, bakımının yapılması, annenin kendi psikolojik durumu, annenin sosyal çevreyle etkileşimi, sosyal destek algısı ve anneliğe uyum gösterme durumu ölçülmektedir. Bunun için ölçek, öz bakım, anne psikolojisi, bebek bakımı, sosyal destek ve anneliğe uyum şeklinde 5 alt boyut ve 16 madde olarak planlanmıştır. Araştırmada her madde için 0-6 arasında puan verilmektedir.

Araştırmada annelik fonksiyonu bu beş alt boyut ile ele alınmaktadır. Araştırmaya katılan annelerin bu boyutlardan aldıkları puanlar aşağıda verilmiştir. Buna göre annelerin aldıkları ortalamalar bakımından “bebek bakımı” (M= 21) ilk sırada gelmektedir. Sonra sırasıyla “anneliğe uyum” (M=20), “sosyal destek” (M=13), “anne psikolojisi” (M=10) ve “öz bakım” (M=8) gelmektedir (Şekil 3).

Şekil 3: Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği Puan Ortalamaları

Annelik fonksiyonu ölçeğinin alt boyutlarından “bebek bakımı” alt boyutundan annelerin en yüksek puanı aldığı görülmektedir. Annelik denilince ilk akla gelen konu annenin bebeğiyle ilgilenmesi olmaktadır. Araştırma sonuçlarında da bu sonuç benzer şekilde bulgulanmıştır. Annelik fonksiyonunu inceleyen diğer çalışmaların çoğunluğunda benzer şekilde annelerin en yüksek puanı aldıkları alt boyut “bebek bakımı” olmuştur.⁴¹ Araştırmada alt boyutlarda alınan en düşük puan ise “öz bakım” boyutunda olmuştur. En düşük puanın alındığı boyut diğer çalışmalarda çeşitlilik göstermektedir.⁴²

Alt boyutlarda alınan puanlar incelendiğinde genel olarak bebekle ilgili alt boyutlardan daha yüksek puanların alındığı, annenin kendine dair boyutlarda ise puanların daha düşük olduğu görülmektedir. Bebek bakımı ve anneliğe uyum alt boyutlarındaki puanlar daha yüksektir. Bu iki boyutun da direkt olarak bebeğe yönelik olduğu söylenebilir. Bir kadın anne olunca ondan ilk ve öncelikli beklenen bebeğine yeterli ve sağlıklı bir bakım sağlamasıdır. Bunun için bebeğin karnını doyurması, altını değiştirmesi, mevsim şartlarına uygun olarak bebeğini giydirebilmesi vb. maddi ihtiyaçlarını karşılaması beklenirken sevgi, şefkat ve merhamet duygularından da bebeği mahrum bırakmaması istenmektedir. Bebek bakımı alt boyutu söz konusu unsurlardaki işlevselliği ölçerken anneliğe uyum alt boyutu da bahsi geçen bakımları sağlarken annenin sürece ne kadar adapte olduğunu, yeni bir anne olarak

⁴¹ Emine Kılıç Doğan – Büşra Cesur, “The Relationship Between Postpartum Anxiety And Maternal Function İn Mothers”, *Cumhuriyet Medical Journal*. 45/4 (2023), 36-47.; Tuğba Enise Benli vd., “Impact of Delivery Mode and Maternal Postpartum Functional State on Breastfeeding Self-Sufficiency”, *J Clin Med Kaz* 6/60 (2020), 73-8.; Mojgan Mirghafourvand - Marzieh Bagherinia, “Relationship Between Maternal Self-Efficacy and Functional Status Four Months After Delivery in Iranian Primiparous Women”, *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology* 39/4 (2018), 321-328.; Mojgan Mirghafourvand vd., “Physical Activity During Pregnancy And Its Relationship with The Functional Status of Primiparous Women Six Weeks After Childbirth: A Cohort Study”, *J. Clin. Diagn. Res.* 12 (2018), 12-16.

⁴² Aylin Kurt vd., “Being Mother of A Child With Food Allergy: Stress, Resilience And Maternal Function”, *Selçuk Sağlık Dergisi* 4/2 (2023), 221-234.; Doğan vd., “The Relationship Between Postpartum Anxiety And Maternal Function İn Mothers”; Benli vd., “Impact of Delivery Mode and Maternal Postpartum Functional State on Breastfeeding Self-Sufficiency”; Sevda Gholizadeh Shamasbi vd., “The Relationship Between Maternal Functioning and Mental Health After Childbirth in Iranian Women”, *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17/5 (2020), 1558.; Shiva Havizari vd., “The Relationship of Childbirth Experience With Maternal Functioning and Mental Health of Iranian Women: A Cross-Sectional Study”, *Research Square* (Erişim 14 Mart 2025); Mojgan Mirghafourvand vd., “Physical Activity During Pregnancy And Its Relationship with The Functional Status of Primiparous Women Six Weeks After Childbirth: A Cohort Study”, 13-14.

bebek bakımına dair işlevleri ne kadar benimseyebildiğini, yeni yüklenen işlevlerle eski işlev ve sorumluluklarını ne kadar koordineli idare edebildiğini ölçmektedir.

Anneye yönelik alt boyutlardan “öz bakım”, “anne psikolojisi” ve “sosyal destek” alt boyutları bebeğe yönelik diğer iki alt boyuttan çok daha düşük çıkmıştır. Buna sebep olarak annenin bebeği için kendinden bile vazgeçecek kadar bebeğine odaklanması gösterilebilir. İşlevsel olarak çok önemli olmasına rağmen anneler tarafından anneye yönelik alt boyutların ikincil öneme sahip olduğu bulgulanmıştır. Bebeğe yönelik alt boyutlardaki puanların daha yüksek çıkmasının geleneksel dönemden farklı olarak modern dönem annelerinden beklenen bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Çünkü modern dönemde anneler hamilelikleri itibarıyla tüm ilgi ve özenlerini bebeklerine kaydırmaktadırlar. Modern dönem annelik modellerinde de anneden beklenen davranış tamamen bebeğine yönelmesidir⁴³. Geleneksel dönemde ise anneden tek ve ilk beklenen şey bebeğine odaklanması değildir. Annenin annelikten önce kadın olarak sorumlulukları da aynı önem sırasıyla devam etmelidir. Modern dönemde kadının sorumlulukları artarak devam etse de anne olan kadından ilk ve öncelikli beklenen bebeğiyle ilgilenmesidir.

Barkin Annelik Fonksiyonu genel ortalaması ise $M=70$ olarak bulgulanmıştır. Ölçekten alınabilen en düşük puan 29, en yüksek puan ise 96'dır. 70 puan ortalaması ile örneklem grubundaki anneler, annelik fonksiyonunda ortalamanın üstünde yüksek puana sahiptirler. Barkin ve arkadaşlarının çalışmasında annelik fonksiyonu toplam puan ortalaması 81.4 ± 17.1 ⁴⁴, Karataş ve Apay'ın çalışmasında 71.20 ± 10.48 olarak bulunmuştur.⁴⁵ Barkin'in ölçeğin orijinal versiyonu olan 120 puanlık hesaplama ile toplam puanı oluşturduğu göz önüne alınırsa araştırmada benzer sonuçlar elde edildiği söylenebilir.

3.2. Dindarlık

Araştırmada İçsel Dini Motivasyon Ölçeği kullanılarak dindarlık ölçülmektedir. Ölçek tek bir boyut ve on maddeden oluşmaktadır. Dindarlığı derinlemesine ölçmektedir. O yüzden ibadet sıklığı vb. sorular bulunmamaktadır. Ölçeği, Allport ve Ross'un iç güdümlü dindarlık ve dış güdümlü dindarlık türleriyle ve Glock ve Starck'ın dindarlığın beş boyutundan duygu ve etki boyutlarıyla ele almanın daha doğru olduğu söylenebilir.

Dindarlık ölçeklerinde kadınların dindarlıklarının bilgi, inanç ve ibadet boyutlarından ziyade duygu ve etki boyutlarıyla ilişkili oldukları görülmüştür.⁴⁶ Kadınlığın yanında annelik gibi duygusal ağırlığı olan bir işlevin olması dindarlığın daha duygusal olarak yaşanacağını düşündürmektedir.

İçsel Dini Motivasyon Ölçeğinin on maddesinden 7'si olumlu, 3'ü olumsuzdur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 iken en yüksek puan 40'tır. Buna göre araştırmaya katılanların içsel dini motivasyon puan ortalamaları $M=30$ olarak bulgulanmıştır. Ölçekten alınan en düşük puan 0, en yüksek puan ise 40'tır. Araştırma grubunun ortalaması, ölçekten

⁴³ Meral Timurturkan, "Özel Sektörde Çalışan Yönetici Kadınların Annelik Anlatıları: Deneyimler, Beklentiler ve Annelik İdeolojileri", *İnsan ve Toplum* 10/1 (2020), 6.

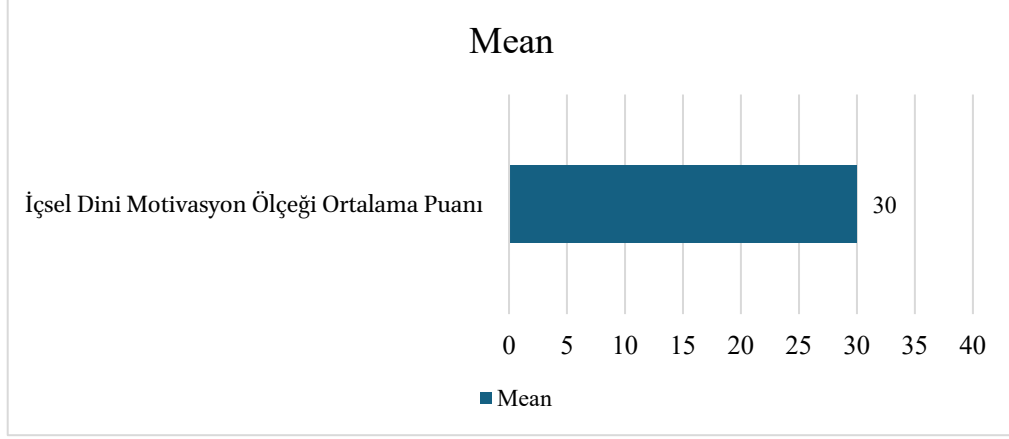
⁴⁴ Barkin vd., "Development of The Barkin Index of Maternal Functioning", 2244.

⁴⁵ Pınar Karataş-Serap Ejder Apay, "Lohusaların Doğum Şekline Göre Doğum Sonu Fonksiyonel Durumlarının Karşılaştırılması", *Sakarya Tıp Dergisi* 11/4 (2021), 781-793.

⁴⁶ Fatma Gül Cihrinlioğlu-Üzeyir Ok, "Kadınlar Mı Yoksa Erkekler Mi Daha Dindar?" *Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks* 3/1 (2011), 121-141.

alınan en yüksek puan açısından değerlendirilecek olursa grubun dindarlık düzeyinin ortalamasının üstünde yüksek düzeyde olduğu söylenebilmektedir.

Şekil 4: İçsel Dini Motivasyon Ölçeği Ortalama Puanı

4. Annelik Fonksiyonu, Dindarlık ve Sosyodemografik Değişkenler

4.1. Annelik Fonksiyonu ve Annenin Yaşı

Annenin yaşı ve annelik fonksiyonu korelasyon analizi ile incelenmiştir. Buna göre annelik fonksiyonu ölçeğinin alt boyutları ile annenin yaşı arasındaki ilişki şu şekildedir: Annenin yaşı ile öz bakım puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p=0.223$). Annenin yaşı ile anne psikolojisi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=-0.165$, $p=0.007$). Annenin yaşı ile bebek bakımı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır ($r=-0.179$, $p=0.003$). Annenin yaşı ile sosyal destek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p=0.331$). Annenin yaşı ile anneliğe uyum puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p=0.060$). Annenin yaşı ile Barkin Annelik Fonksiyonu toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki elde edilmiştir ($r=-0.154$, $p=0.011$). (Tablo 4)

Tablo 4: Yaşa Göre Annelik Fonksiyonu

Boyutlar	Yaş	
	r	p
Öz Bakım	-0.074	0.223
Anne Psikolojisi	-0.165	0.007
Bebek Bakımı	-0.179	0.003
Sosyal Destek	-0.059	0.331
Anneliğe Uyum	-0.114	0.060
Barkin Annelik Fonksiyonu Toplam	-0.154	0.011

r: Spearman korelasyon katsayısı

Annenin yaşı arttıkça annelik fonksiyonundan alınan puan azalmaktadır. Buna göre işlevsellik bağlamında alt boyutlarda annelerin daha genç yaşlarda psikolojik sağlıklarını daha iyi korudukları söylenebilir. Bebek bakımına dair de benzer sonuçlar çıkmıştır. Annenin yaşı arttıkça bebek bakımı boyutundan aldığı puanlar azalmıştır. Bu da yaşı genç annelerin bebek bakımını daha iyi üstlenebildikleri, daha yaşlı annelerin ise bebek bakımında daha az yetkin oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Annenin yaşı arttıkça Barkin Annelik Fonksiyonundan alınan toplam puan azalmaktadır. Alt boyutlarda olduğu gibi yaşı daha genç annelerin annelik fonksiyonlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Annenin yaşıyla orantılı olarak annenin tecrübe ve bilgisinin artacağı düşünülebilir. Benzer şekilde Ejder Apay ve Pasinlioğlu da çalışmalarında annenin yaşı arttıkça annelik fonksiyonu puanının azaldığını belirtmektedir.⁴⁷ Onlara göre bu durumun sebebi, yaş arttıkça insan vücudunun yaşlanması ve organların her geçen gün aktif çalışmasının azalmasıdır. Barkin ve arkadaşlarının çalışmasında da annelik fonksiyonu ve yaş arasında ters orantılı bulgulara rastlanmıştır.⁴⁸

Araştırmanın verilerinden farklı olarak Şanlı ve Öncel çalışmalarında yaş arttıkça annelik fonksiyonunun arttığını bulgulamışlardır.⁴⁹ Sebep olarak da yaş ilerledikçe annelerin daha tecrübeli olmalarını ve kendilerini sorumlu hissetmelerini göstermişlerdir. Fathi ve arkadaşları ise 25-35 yaş arası annelerin daha genç olanlara göre doğum sonu dönemde daha yüksek fonksiyonel duruma sahip olduğunu belirlemişlerdir.⁵⁰ Durumun açıklamasını ise yeni ve genç annelerin enerjisi ve istekliliğiyle ilişkilendirmişlerdir. Yaşı daha genç olan annelerin işlevselliğini genç olmanın verdiği enerji ve hareketlilikle doğru orantılı bir şekilde arttırmış olabilecekleri, yaşı ilerleyen annelerin ise yaşı getirdiği bir enerji ve hareket kısıtlamasıyla işlevsellik düzeylerini azaltmış olabilecekleri varsayımında bulunulabilir. Bununla birlikte, eşit eylemler söz konusu olsa bile bu eylemlerin yeterliğinin farklı yorumlanması da söz konusu olabilir. Yani genç annelerin yeterlik hissinin yüksek olmasından, yaş ilerledikçe kaygı düzeyinin ve yetersizlik hissinin artmasından ötürü yaşlı annelerin daha olumsuz cevaplar verdiği düşünülebilir. Bu noktada yerel koşullar ve geleneksel aktarımların ayrıca öncesinde çocuk sahibi olup olmamanın da önemli bir rolü olmalıdır.

4.2. Annelik Fonksiyonu ve Annenin Eğitim Durumu

Annelik fonksiyonu ile eğitim ilişkisinin ele alındığı bu başlıkta “Annelik fonksiyonu ile annenin eğitim durumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki H4 hipotezi değerlendirilmektedir. Eğitim durumuna ait değerlendirme yapılırken ilkökul düzeyinde olan annelerin sayısı yetersiz olduğu için analize dâhil edilmemiştir.

Tablo 6’de annelerin eğitim durumlarına göre Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçek puanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda annelerin eğitim durumlarına göre Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği öz bakım, anne psikolojisi, sosyal destek, anneliğe uyum alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.050$). Annelerin eğitim durumlarına göre Barkin Annelik Fonksiyonu toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.384$). Annelerin eğitim durumlarına göre bebek bakımı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmakta olup ($p=0.003$), bu farklılık lise ile ortaokul ve yüksek lisans/doktora eğitimi olan anneler arasında gözlemlenmiştir. Lise eğitimi olan annelerin

⁴⁷ Serap Ejder Apay-Türkan Pasinlioğlu, “Kesitsel Bir Çalışma: Kadınların Doğum Sonrası Fonksiyonel Durumlarının İncelenmesi”, *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 1 (2009), 24-28.

⁴⁸ Jennifer L. Barkin vd., “Correlates of postpartum maternal functioning in a low-income obstetric population,” *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*. 23/2 (2017), 149-158.

⁴⁹ Yasemin Şanlı-Selma Öncel, “Kadınların Doğum Sonrası Fonksiyonel Durumları ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi”, *Türk J Society Obstet Gynecol* 2 (2014), 108.

⁵⁰ Fahimeh Fathi vd., “Maternal Self-Efficacy, Postpartum Depression, and Their Relationship With Functional Status In Iranian Mothers”, *Women Health* 58/2 (2018), 188-203.

bebek bakım puanı, ortaokul ve yüksek lisans/doktora eğitimi olan annelere göre daha yüksek elde edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Annelik Fonksiyonu ve Eğitim İlişkisi

Boyutlar	Lise	Ortaokul	Üniversite	Yüksek Lisans/ Doktora	Test ist.	p ^{kw}
Öz Bakım	11 (3- 16)	9 (4- 12)	8 (0- 18)	7 (0- 18)	3.909	0.271
Anne Psikolojisi	10 (6- 12)	9 (6- 12)	10 (1- 12)	9 (5- 12)	4.493	0.213
Bebek Bakımı	22 (14- 24) ^b	18 (16- 22) ^a	21 (11- 24) ^{ab}	20 (11- 24) ^a	13.989	0.003
Sosyal Destek	11 (1- 18)	13 (3- 15)	13 (2- 18)	13 (0- 18)	0.943	0.815
Anneliğe Uyum	20 (12- 24)	19 (13- 23)	20 (1- 24)	21 (8- 24)	0.682	0.877
Barkin Annelik Fonksiyonu Toplam	72 (51- 88)	65 (52- 81)	71 (29- 94)	68 (39- 96)	3.053	0.384

kw: Kruskall Wallis H testi, a-b: Aynı harfe sahip eğitim durumları arasında fark yoktur (Bonferroni düzeltilmeli Dunn testi), ortanca (minimum – maksimum)

Elde edilen bulgular, eğitim düzeyinin annelik işlevselliği üzerinde beklenen ilişkiyi göstermediğini ortaya koymaktadır. Eğitim düzeyi ile annelik işlevselliği arasındaki öngörülen korelasyonun bulunmaması, dijitalleşme, sosyal medya ve yapay zekâ gibi unsurların etkisine işaret etmektedir. Dijitalleşme süreciyle birlikte annelerin bilgi ve deneyime erişimi son derece kolay, zahmetsiz ve düşük maliyetli hâle gelmiştir. Bu bağlamda, eğitim seviyesinin yükselmesi gerekmez, yalnızca bir telefon, tablet veya bilgisayar aracılığıyla internete bağlanabilen her anne, işlevselliğini artıracak nitelikte birçok bilgi ve deneyime ulaşabilmektedir. Sosyal medyanın olumsuz yönleri bulunsu da anneliğin gerektirdiği becerileri edinme ve bebeğin ihtiyaçlarına en iyi şekilde yanıt verme arzusundaki anneler için sosyal medya, doğru ve bilinçli bir kullanım ile annelik işlevselliğini destekleyen işlevsel bir araç konumuna dönüşebilmektedir.

Vapur ve Oruç'un çalışmalarında benzer bulgulara ulaşılmıştır. Vapur, annelerin eğitim durumları ile annelik uyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit etmemiş; yalnızca aritmetik ortalamalara bakıldığında ise ilkökul mezunu annelerin, ortaokul, lise ve üniversite mezunu annelere kıyasla daha yüksek annelik uyumu düzeyine sahip olduklarını rapor etmiştir.⁵¹ Oruç da annelik fonksiyonu ve eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını belirtmiştir.⁵² Benzer şekilde, Kılıç, Yılmaz ile Gürkan ve Ekşi de annelik fonksiyonu ile annenin eğitim durumu arasında bir ilişki saptamamıştır.⁵³

Tulman ve arkadaşları, IFSAC ölçeğini kullanarak annelik fonksiyonu ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediklerinde, eğitim seviyesi yüksek annelerin annelik fonksiyonu toplam puanlarının, düşük eğitim düzeyine sahip annelere göre daha düşük olduğunu

⁵¹ Mualla Vapur, *Anneliğe Uyum ve Dindarlık İlişkisi* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 46.

⁵² Mine Oruç, *Doğum Sonu Dönemde Kadınların Annelik Fonksiyonu ile Maternal Bağlanma İlişkisinin İncelenmesi* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 36.

⁵³ Emine Kılıç, *Annelerde Postpartum Anksiyete ve Annelik Fonksiyonu Arasındaki İlişki* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 44.; Büşra Yılmaz, *Primiparların Annelik Fonksiyonlarının Emzirme Öz-Yeterlilik ve Maternal Bağlanmalarına Etkisi* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 45; Özlem Can Gürkan – Zubeyde Ekşi, "Effects Of Antenatal Education Program On Postpartum Functional Status and Depression", *Clinical and Experimental Health Sciences* 7/4 (2017), 133-138.

ortaya koymuştur.⁵⁴ BIMF'i kullanan Ejder Apay ve Pasinlioğlu ise eğitim seviyesi arttıkça annelik fonksiyonu puanlarının azaldığını, bu sonucun muhtemel nedeninin de artan eğitim düzeyiyle birlikte konfor beklentisinin yükselmesi olabileceğini öne sürmüştür.⁵⁵ Fathi ve arkadaşları yüksek eğitim seviyesinin yüksek annelik fonksiyonuyla ilişkilendirilebileceğini bildirmiştir.⁵⁶ Ayrıca, Şanlı ve Öncel, ilkökul mezunu kadınların altıncı haftada bebek bakımı sorumluluklarında, üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip kadınların ise üçüncü ve altıncı aylarda öz bakım faaliyetlerinde diğer gruplara göre daha yüksek fonksiyonel düzeye ulaştıklarını ifade etmiştir.⁵⁷

4.3. Annelik Fonksiyonu ve Ekonomik Durum

Analiz sonuçlarında annelerin ekonomik durumlarına göre Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği öz bakım, anne psikolojisi ve bebek bakımı alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.050$). Annelerin ekonomik durumlarına göre sosyal destek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş olup ($p=0.007$) bu farklılık, ihtiyaçlarını karşılamakta zorlananlar ile ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilen anneler arasında görülmektedir. İhtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilen annelerin sosyal destek puanı, ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan annelere göre daha yüksek elde edilmiştir. Annelerin ekonomik durumlarına göre anneliğe uyum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş olup ($p=0.030$), bu farklılık ihtiyaçlarını karşılamakta zorlananlar ile ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilen anneler arasında gözlemlenmiştir. İhtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilen annelerin anneliğe uyum puanı, ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan annelere göre daha yüksek elde edilmiştir. Annelerin ekonomik durumlarına göre Barkin annelik fonksiyonu toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0.010$). Bu farklılık ihtiyaçlarını karşılamakta zorlananlar ile ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilen anneler arasında gözlemlenmiştir. İhtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilen annelerin Barkin annelik fonksiyonu toplam puanı, ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan annelere göre daha yüksek elde edilmiştir (Tablo 8).

Tablo 8: Annelik Fonksiyonu ve Ekonomik Durum İlişkisi

Boyutlar	İhtiyaçlarını karşılamakta zorlanıyorum	İhtiyaçlarını karşılayabiliyorum	İhtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabiliyorum	Test ist.	p^{kw}
Öz Bakım	7 (0-16)	8 (0-18)	9 (0-18)	4.930	0.085
Anne Psikolojisi	9 (5-12)	10 (1-12)	10 (2-12)	4.468	0.107
Bebek Bakımı	22 (16-24)	20 (11-24)	21 (11-24)	2.216	0.330
Sosyal Destek	11 (1-17) ^b	13 (0-18) ^{ab}	15 (1-18) ^a	9.787	0.007
Anneliğe Uyum	19 (10-24) ^b	20 (8-24) ^{ab}	21 (1-24) ^a	7.008	0.030

⁵⁴ Jacqueline Fawcett vd., "Development of The Inventory of Functional Status After Childbirth", 253.

⁵⁵ Serap Ejder Apay – Türkan Pasinlioğlu, "Kesitsel Bir Çalışma: Kadınların Doğum Sonrası Fonksiyonel Durumlarının İncelenmesi", 24-28.

⁵⁶ Fahimeh Fathi vd., "Maternal Self-Efficacy, Postpartum Depression, and Their Relationship With Functional Status In Iranian Mothers", 188-203.

⁵⁷ Şanlı-Öncel, "Kadınların Doğum Sonrası Fonksiyonel Durumları ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi", 105-114.

Barkin Annelik Fonksiyonu	65 (38- 89) ^b	70 (35- 94) ^{ab}	74 (29- 96) ^a	9.145	0.010
---------------------------	--------------------------	---------------------------	--------------------------	-------	-------

kw: Kruskall Wallis H testi, a-b: Aynı harfe sahip eğitim durumları arasında fark yoktur (Bonferroni düzeltmeli Dunn testi), ortanca (minimum – maksimum)

Analiz sonuçlarına göre “Annelik fonksiyonu ile annelerin ekonomik durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır. İhtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilen annelerin annelik fonksiyonu toplam puanları ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan annelerin annelik fonksiyonu toplam puanından daha yüksektir.” şeklindeki H7 Hipotezi doğrulanmıştır. Literatürdeki diğer çalışmalarda da benzer sonuçların çıktığı bilinmektedir.⁵⁸ Ekonomik durum yükseldikçe annelik fonksiyonu da yükselmektedir. Özkan ve Sevil çalışmalarında bu durumu annenin ekonomik durumunun iyi olmasının bebeğin maddi ihtiyaçlarını daha rahat karşılamasına ve ailesine daha fazla zaman ayırabilmesine olanak vermesiyle ilişkilendirmektedirler.⁵⁹

4.4. Dindarlık ve Annenin Yaşı

“Araştırma grubunda yer alan annelerin yaşları ile dindarlık düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aramak üzere korelasyon analiziyle incelenen annenin yaşı ve dindarlık düzeyi arasındaki ilişki “annenin yaşı ile içsel dini motivasyon (dindarlık) puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki elde edilmiştir” ($r=-0.248$, $p<0.001$) şeklinde sonuçlanmıştır (Tablo 5).

Tablo 5: Yaş ve Dindarlık İlişkisi

	Yaş	
	r	p
İçsel Dini Motivasyon	-0.248	<0.001

r: Spearman korelasyon katsayısı

Literatürdeki genel kanı ve örnek bulgulardan hareketle yaş arttıkça dindarlık düzeyinin de artmış olabileceği düşünülebilir.⁶⁰ Fakat bulguların aksine annenin yaşı arttıkça dindarlık düzeyi azalmaktadır. Çalışmanın bulguları ile daha önce yapılmış çalışmalardan elde edilen veriler arasında uyumsuzluk olduğu görülmektedir. On beş yirmi yıl öncesinin verileri ile güncel veriler farklılaşmaktadır. Çünkü zaman geçtikçe nesiller ve

⁵⁸ Sukhee Ahn-JoAnne M. Youngblut. "Predictors of Women's Postpartum Health Status in The First 3 Months After Childbirth.", *Asian Nursing Research* 1/2 (2007), 136-146.; Sevgi Özkan-Ümran Sevil. "Doğum Sonrası Fonksiyonel Durum Envanterinin Geçerlilik Güvenilirlik Çalışması", *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* (2007), 204; Fahimeh Fathi vd., "Maternal Self-Efficacy, Postpartum Depression, and Their Relationship With Functional Status In Iranian Mothers", 197; Emine Kılıç, *Annelerde Postpartum Anksiyete ve Annelik Fonksiyonu Arasındaki İlişki*.

⁵⁹ Sevgi Özkan-Ümran Sevil. "Doğum Sonrası Fonksiyonel Durum Envanterinin Geçerlilik Güvenilirlik Çalışması".

⁶⁰ Veyssel Uysal, "Dini Hayat ve Şahsi Özellikler (Bir Alan Araştırması)", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 2 (1995), 165-180.; Ünver Günay-Celaeddin Çelik, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi* (Adana: Karahan Kitabevi, 2006), 334.; Mualla Yıldız, "Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma", *Tabula Rasa* 1/1 (2001), 19-42.; Ali Ulvi Mehmedoğlu, *Kişilik ve Din* (İstanbul: Dem Yayınları, 2004).; Fatma Yoğurtçu, *Yetişkinlerde Dindarlık ve Ruh Sağlığı* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009).; Ali Ayten, *Empati ve Din* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2010).; Zafer Cihirlioğlu vd., *Dindarlık, Ruh Sağlığı ve Modernite* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013).; Muhammed Kızılgöç, *Yalnızlık Umutsuzluk ve Dindarlık Üzerine Psiko-Sosyal Bir Çalışma* (Ankara: Gece Kitaplığı, 2015).; Hatice Tura, *Dindarlık, Affetme ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).; Zübeyir Nişancı-Ümmügülsüm Aysan, "Türkiye'de Sosyodemografik ve Sosyokültürel Göstergelere Göre Dindarlık Seviyeleri", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi* 39/2 (2019), 303-328.

kuşaklar değişmektedir. Geçmiş yıllardan farklı olarak birey ve toplumun dini anlama ve yaşama tarzları da değişmektedir. Bu değişim de söz konusu sonuçları etkilemektedir. Modernite, çalışma hayatı, meşguliyetler, dinin hayatta merkezî konumunu kaybetmesi gibi etkenlerin de sonuçların değişiklik göstermesinde etkili olduğu düşünülebilir.

4.5. Dindarlık ve Annenin Eğitim Durumu

Tablo 7’de annelerin eğitim durumlarına göre İçsel Dini Motivasyon puanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Annelerin eğitim durumlarına göre İçsel Dini Motivasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.051$) (Tablo 7).

Tablo 7: Dindarlık Düzeyi ve Eğitim Durumu İlişkisi

Boyut	Lise	Ortaokul	Üniversite	Yüksek Lisans/ Doktora	Test ist.	p^{kw}
İçsel Dini Motivasyon	32 (21- 40)	29 (26- 32)	30 (0- 40)	27 (0- 40)	8.156	0.051

kw: Kruskal Wallis H testi, ortanca (minimum – maksimum)

Bu araştırmada annelerden oluşan örneklem grubunda, dindarlığın annelikle ilişkilendirilerek yanıtlara yansıtacağı öngörülmüştür. Annelerin, tıpkı annelikte olduğu gibi, dindarlığı da duygusal boyutuyla ele alarak yanıt vermiş olabilecekleri düşünülmektedir. Dindarlığı ölçmek amacıyla seçilen İçsel Dini Motivasyon Ölçeği, bu yaklaşımı destekler nitelikte olup dindarlığı ibadet ve bilgi boyutlarından ziyade, içsel ve dışsal motivasyonlar çerçevesinde derinlemesine ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle, araştırma sürecinde dindarlık ve eğitim arasında negatif yönlü bir ilişki olacağı hipotezi benimsenmiştir.

Öte yandan, anneliğe uyum ve dindarlık ilişkisini ele alan farklı bir araştırmada, annelerin eğitim düzeyi ile dindarlıkları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre, üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip annelerin, ortaokul mezunlarına kıyasla daha yüksek dindarlık düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir.⁶¹ Bu bulgunun, dindarlığın bilgi boyutunu da içeren sorular nedeniyle, eğitim seviyesi yükseldikçe dindarlığın da artabileceği şeklinde bir ilişkiyi yansıtmaya olasılığı bulunmaktadır. Söz konusu çalışmanın aksine, “eğitim seviyesi arttıkça dindarlık düzeyinin azalacağı” yönündeki beklenti ise literatürdeki bazı araştırmalarla (Taplamacıoğlu, 1962; Günay, 1999; Köktaş, 1993) desteklenmektedir.⁶² Bununla birlikte, literatürde dindarlık ile eğitim seviyesi arasında hiçbir ilişki bulamayan, pozitif yönlü bir ilişki olduğunu öne süren veya negatif yönlü bir ilişki olduğunu belirten çeşitli çalışmalar da mevcuttur.⁶³ Ayrıca, Akdoğan, Mehmedoğlu, Karaşahin, Yapıcı ve Vural

⁶¹ Vapur, *Anneliğe Uyum ve Dindarlık İlişkisi*, 50.

⁶² Mehmet Taplamacıoğlu, “Yaşlara Göre Dini Yaşayışın Şiddet ve Kesafeti Üzerinde Bir Anket”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1-4 (1962), 141-152; Ayrıca bkz. Ünver Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat* (İstanbul: Erzurum Kitaplığı, 1999); M. Emin Köktaş, *Türkiye’de Dinî Hayat* (İstanbul: İşaret Yayınları, 1993).

⁶³ Mustafa Koç, “Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (2010), 217-248; Behlül Tokur, *Stres-Dindarlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 163.; Gülüşan Göcen, *Şükür ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Alan Araştırması* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 166; Erkan Kavas, “Dini Tutum-Stresle Başa Çıkma İlişkisi”, *Dumlupınar*

tarafından gerçekleştirilen çalışmalar, mevcut araştırmayı destekler biçimde, dindarlık ve eğitim seviyesi arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır.⁶⁴

Kurt'un da işaret ettiği üzere, dindarlık ve eğitim seviyesi arasındaki ilişki karmaşık bir örüntü sergilediğinden, bu konuda genellemelerde bulunmaktan kaçınılması daha sağlıklı görünmektedir.⁶⁵ Zira alınan eğitimin niteliği ve içeriği, yaşam biçiminin dinî veya seküler boyutu gibi çeşitli etkenler, eğitim seviyesi ve dindarlık arasındaki ilişkiyi şekillendirebilmektedir. Ayrıca, söz konusu literatür taramasının ardından değişen eğitim sistemi, uzayan zorunlu eğitim süreleri, farklı kuşaklar ve bunların sosyal ile bireysel yaşamdaki etkileri, teknolojik ve dijital gelişmeler ile yapay zekâ odaklı uygulamalar da bu ilişkinin yönünü ve biçimini yeniden belirleyebilecek unsurlar olarak değerlendirilebilir.

4.6. Dindarlık ve Ekonomik Durum

Tablo 9'da annelerin ekonomik durumlarına göre içsel dini motivasyon puanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Annelerin ekonomik durumlarına göre içsel dinî motivasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0.830$). (Tablo 9).

Tablo 9: Dindarlık Düzeyi ve Ekonomik Durum İlişkisi

Boyutlar	İhtiyaçlarımı karşılamakta zorlanıyorum.	İhtiyaçlarımı karşılayabiliyorum.	İhtiyaçlarımı fazlasıyla karşılayabiliyorum	Test ist.	pp ^{kw}
İçsel Dini Motivasyon	30 (16- 40)	30 (0- 40)	30 (0- 40)	0.372	0.830

kw: Kruskal Wallis H testi, ortanca (minimum – maksimum)

Dindarlık ve ekonomik durum ilişkisini ele alan çalışmalardan Uysal, Şengül, Göcen ve Balcı Arvas da araştırma sonuçları ile benzer şekilde herhangi bir ilişki bulgulamamıştır.⁶⁶ Köktaş, Günay, Akdoğan, Yapıcı ve Ayten ise farklı olarak gelir düzeyi arttıkça dindarlık düzeyinde bir azalma bulmuştur.⁶⁷ Anneliğe uyum ve dindarlık ilişkisini araştıran Vapur'un çalışmasında annenin ekonomik durumu ile dindarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki

Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 37 (2013), 152-153.; Fatma Balcı Arvas, "Öznel İyi-Oлма Hali ile Dini İnançlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/2 (2017), 165-201; Hatice Tura, *Dindarlık, Affetme ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi*, 78.

⁶⁴ Ayrıca bkz. Ali Akdoğan, *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Geçişte Dini Hayat* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2002); Mehmedoğlu, *Kişilik ve Din*; Hakkı Karaşahin, *Dinî Hayat, Gördes Örneği* (Ankara: Birleşik Yayınları, 2007); Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din, Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık* (Adana: Karahan Kitabevi, 2007); Muhammet Enes Vural, *Yetişkinlerde Alçakgönüllülük, Dindarlık ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016).

⁶⁵ Abdurrahman Kurt, "Dindarlığı Etkileyen Faktörler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2009), 21.

⁶⁶ Ayrıca bkz. Veyssel Uysal, *Geleneksellik-Çağdaşlık Bağlamında Türkiye'de Dindarlık ve Kadın* (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2006); Fatma Şengül, *Dindarlık ve Ruh Sağlığı ilişkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007); Gülüşan Göcen, *Şükür Pozitif Psikolojiden Din Psikolojisine Köprü* (İstanbul: Dem Yayınları, 2014).; Fatma Balcı Arvas, "Öznel İyi-Oлма Hali ile Dini İnançlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme".

⁶⁷ M. Emin Köktaş, *Türkiye'de Dinî Hayat*; Ünver Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*.; Ali Akdoğan, *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Geçişte Dini Hayat*; Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din, Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*.; Ali Ayten, "Affedicilik ve Din: Affetme Eğilimi ve Dindarlıkla İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 37/2 (2009), 111-128.

bulunmuştur.⁶⁸ Annenin gelir düzeyi arttıkça dindarlık puanları da artmaktadır. Kimter de çalışmasında aynı sonuçlara ulaşmıştır.⁶⁹

5. Annelik Fonksiyonu ve Dindarlık İlişkisi

Analiz sonuçlarına göre Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği toplam puanı ile İçsel Dini Motivasyon Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=0.260$, $p<0.001$). Ölçeğin alt boyutlarından anne psikolojisi ($r=0.213$, $p<0.001$), bebek bakımı ($r=0.195$, $p=0.001$), sosyal destek ($r=0.200$, $p=0.001$) ve anneliğe uyum alt boyutlarıyla ($r=0.214$, $p<0.001$) dindarlık puanları arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır. Annelik yeterliliği ve anneliğe uyumu ölçen Vapur'un çalışmasında da benzer şekilde annelik yeterliliği ve anneliğe uyum ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.⁷⁰

Annelik fonksiyonunun artması dindarlık puanının da arttığını göstermektedir. İslamiyet açısından hem Kuran-ı Kerim'de hem hadislerde annelikle ilgili anneliğin zorluklarının yanında mükâfatlarından ve anneliğin kıymetinden bahsedilmektedir. Söz konusu zorlukların varlığı yanında anneliğin kıymet ve mükâfatının fazla oluşu annelik işlevselliğini artırmada etkili olabilecek bir motivasyondur. Bunun için annelik fonksiyonu puanı yüksek olan annelerin dindarlık puanları yüksek denilebilir. Ayrıca annelik fonksiyonundan yeterince yüksek olan bir annenin hem kendi ihtiyaçları hem de bebeğinin ihtiyaçları fazlasıyla karşılanmış demektir. Kendini her yönden yetkin ve yetebilmiş hisseden bir anne içinde bulunduğu duruma bir şükür olarak dine yönelmiş olabilir. Bu da dindarlık puanlarının yüksek çıkmasının sebeplerinden biri olarak görülebilir. Annelik fonksiyonu puanı yüksek olan bir anne muhtemelen her şeyi düzenli ve zamanında yapabilmiş bir anne olacağından dinini yaşamak için de daha geniş vakit aralıklarına sahip olabileceği düşünülmektedir. Bunun da dindarlık puanlarını yükseltebileceği varsayılabilir.

İnsana verilen beden, mal, sağlık ve evlat İslamiyet'te kula verilen bir nimet olarak görülmektedir. Özellikle evlat, Allah'tan bir emanet olarak kabul edildiği için bu emanete sahip çıkmak, onun bakımını sağlamak, onu korumak, yetiştirmek anne babalar için önemli bir vazifedir. Allah'ın emanetini en iyi şekilde koruma görevi annenin işlevselliğini etkileyebilecek hatta arttırabilecek bir konumdur. Bu yüzden annelik fonksiyonu artarken dindarlık düzeyi de emanet algısıyla artabilir.

Sonuç ve Öneriler

Annelik kavramı insanın varoluşundan bu yana üzerine konuşulan bir kavram olagelmıştır. Bir kadından annelik adı altında istenilenin ve beklenilenin ne olduğu farklı perspektiflerden incelenmiştir. Annelik kavramının çok geniş ve farklı perspektiflerden ele alınması kavramın ölçülebilirliğini de zorlaştırmaktadır. Bu yüzden annelik kavramının daha ölçülebilir ve anlaşılabilir bir formatta ele alınması gerekli görülmüştür. Bir kadının anne olarak görev ve sorumlulukları, işlevleri nelerdir? Sorusundan yola çıkılarak annelik, annelik fonksiyonu kavramı ile sınırlandırılmıştır.

"Annelik fonksiyonu" annenin bebek bakımına, kendi öz bakımına, anne bebek bağlanmasına, annenin psikolojik durumuna, sosyal desteğe, ev işlerine ve annelik rolüne

⁶⁸ Vapur, *Anneliğe Uyum ve Dindarlık İlişkisi*, 52.

⁶⁹ Nurten Kimter, *Benlik Saygısı ve Din*. (Ankara: Akademisyen Yayınları, 2018), 177.

⁷⁰ Vapur, *Anneliğe Uyum ve Dindarlık İlişkisi*, 64-65.

uyumu” olarak tanımlanmaktadır. Jennifer Barkin tarafından 2010 yılında geliştirilen Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği üzerinden annelik fonksiyonunun ne olduğu ve önceki ölçeklerden farklılıkları açıklanmıştır.

Annelik fonksiyonu ve dindarlık arasında nasıl bir ilişki vardır? Sosyodemografik değişkenler annelik fonksiyonu ve dindarlık değişkenleri üzerinde etkili midir? sorularına cevap aranan çalışmada annelik fonksiyonu ve dindarlık ilişkisi çevrim içi katılımı, anket tekniği kullanılarak elde edilen bulgularla 0-2 yaş aralığında bebeğe sahip 272 anneden oluşan araştırma grubu üzerinde incelenmiştir. Anket formu, kişisel bilgi formu, Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeği ve İçsel Dini Motivasyon Ölçeğinden oluşmaktadır.

Araştırmanın problemleri ve hipotezleri neticesinde elde edilen sonuçlara göre;

H1: “Annelik fonksiyonu ile dindarlık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez doğrulanmıştır.

H2: “Annelik fonksiyonu ile annenin yaşı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez doğrulanmıştır.

H3: “Annelik fonksiyonu ile annenin eğitim durumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Annelik fonksiyonu ve annenin eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H4: “Annelik fonksiyonu ile annenin ekonomik durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır. İhtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilen annelerin annelik fonksiyonu puanları ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan annelerin annelik fonksiyonu puanından daha yüksektir.” şeklindeki hipotez doğrulanmıştır.

H5: “Dindarlık ile annenin yaşı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Hipotezin tam tersine annenin yaşı arttıkça dindarlık düzeyi azalmaktadır.

H6: “Dindarlık ile annenin eğitim durumu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Dindarlık ile annenin eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H7: “Dindarlık ile annenin ekonomik durumu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Dindarlık ile annenin ekonomik durumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Sonuç olarak annelik fonksiyonu ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır. Annelik fonksiyonu arttıkça bireylerin dindarlık düzeyleri artmaktadır. Ayrıca sosyodemografik değişkenlerin de sonuçları etkilediği görülmüştür. Özellikle annenin yaşı ve eğitim durumu değişkenleri geleneksel dönemlerden farklı veriler sunmuştur. Bunun postmodern sonrası dönemin getirdiği farklılıklardan kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Yeni nesillerin ortaya çıkması, eğitim sisteminin değişmesi, eğitim yöntemlerinin değişmesi, dijitalleşme, yapay zekâ ve transhümanizm gibi etkiler söz konusu sonuçları etkilemiştir. Annelik fonksiyonu ve dindarlık ilişkisini ele alan ilk çalışma olması hasebiyle geçmiş ve şimdiki dönemi kıyaslayacak veri bulunmamaktadır. Annelik hem birey hem aile ve toplum için vazgeçilmez bir kavram olarak önemini korumaya devam edecektir. Bunun için anneliğin ölçülebilir formatta kıyaslamalı hâlde araştırılması birey ve toplum için faydalı olacaktır. Bu araştırma, kullanılan veri toplama araçları ve örneklem ile sınırlıdır.

Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda, ileride gerçekleştirilecek çalışmalara ışık tutması amacıyla aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

-Mevcut çalışmada şehir veya bölge sınırlaması yapılmaksızın örneklem belirlenmiştir. Gelecekteki araştırmalar, Türkiye’de bölgesel sınırlar çerçevesinde karşılaştırma imkânı sağlayacak biçimde daha büyük ve temsili örneklemeler kullanarak daha kapsamlı sonuçlara ulaşmayı hedefleyebilir.

-Bu araştırmada anket tekniği kullanılmış, veriler çevrimiçi yollarla toplanmıştır. Çevrimiçi anketlere katılan bazı annelerin, “arkadaşımla dertleşmek gibi iyi geldi” şeklinde geri bildirimde bulunması, derinlemesine görüşmelerin hem anneler açısından fayda sağlayabileceğini hem de araştırma alanına daha ayrıntılı veri kazandırabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, gelecekteki araştırmalarda derinlemesine veya yarı yapılandırılmış görüşme yöntemleri tercih edilebilir.

-Annelik fonksiyonuna veya anneliğe dair başka veri toplama araçları, hamilelik dönemini de kapsayacak biçimde genişletilebilir. Bu yaklaşımla, annelik konusu kesitsel ya da boylamsal olarak ele alınarak daha bütüncül bir bakış açısı elde edilebilir.

-Araştırma kapsamındaki anneler ve bebekleri, farklı yaş aralıklarında dindarlık, maneviyat veya dinsizlik ve inançsızlık konularında da incelenebilir. Bu tür araştırmalar, annelik sürecinin dinî veya seküler yönlerinin nasıl şekillendiğini daha derinlemesine anlamayı mümkün kılabilir.

-Annenin, çocuğun din ve inanç algısı üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla uzun dönemli ve zamana yayılan araştırmalar yürütülebilir. Böylelikle, yeterli veri sağlanması durumunda anne-bebek ilişkisinin din ve inanç boyutuna yönelik bir model tasarımı da geliştirilmesi mümkün hâle gelebilir.

Hakem/Peer-review: Çift Taraflı Kör/Double Blind.

Teşekkür/Acknowledgements:

-

Beyanname/Declarations:

1. Özgünlük Beyanı/Statement of Originality:

Bu çalışma “Doğum Sonrası Dönemde Annelik Fonksiyonu ile Dindarlık ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

2. Yazar Katkıları/Author Contributions:

Fikir/Concept: SY-ARA; **Kavramsallaştırma/Conceptualization:** SY; **Literatür Taraması/Literature Search:** SY; **Veri Toplama/Data Collection:** SY; **Veri İşleme/Data Processing:** SY; **Analiz/Analysis:** SY-ARA; **Yazma – orijinal taslak/Writing – original draft:** XX; **Yazma – inceleme ve düzenleme/Writing – review & editing:** ARA.

3. Etik Kurul İzni/ Ethics approval:

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimleri Etik Kurulu Başkanlığı’nın 28.05.2021 tarih ve 2021-507 sayılı kararına göre bu çalışmada kullanılacak olan ölçek ve veri kaynak

taramasının ilgili kişilere uygulanmasında Sosyal ve Beşerî Etik Kuralları ve İlkeleri çerçevesinde herhangi bir sakınca yoktur.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

4. Finansman-Destek/Funding-Support:

Bu çalışma herhangi bir finansman ya da destek almamıştır.

5. Çıkar Çatışması Beyanı/Competing interests:

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

KAYNAKÇA

- Ahn, Sukhee-Youngblut, JoAnne M. "Predictors of Women's Postpartum Health Status in The First 3 Months After Childbirth". *Asian Nursing Research* 1/2 (2007), 136-146.
- Akdoğan, Ali. *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Geçişte Dini Hayat*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2002.
- Allport, Gordon W - Ross, J. Michael. "Personal Religious Orientation and Prejudice". *Journal of Personality and Social Psychology* 5/4 (1967).
- Ataş, Ayşe Nur-Özerdoğan, Nebahat. "Doğum Sonu Dönemde Fonksiyonel Durum ve Yorgunluk". *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* (2021), 47-54.
- Aydın, Rüveyde vd. "Attempts To Strengthen Maternal Functioning in The Postpartum Period: A Literature Review". *Journal of Human Sciences* 13/3 (2017), 5751-5759.
- Aydın, Rüveyde. *Barkin Annelik Fonksiyonu Ölçeğinin Uyarlanması ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Ayten, Ali. "Affedicilik ve Din: Affetme Eğilimi ve Dindarlıkla İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma". *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 37/2 (2009), 111-128.
- Ayten, Ali. *Empati ve Din*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.
- Balcı, Fatma Arvas. "Öznel İyi-Oлма Hali ile Dini İnançlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/2 (2017), 165-201.
- Barkin, Jennifer L. vd. "Assessment of Functioning in New Mothers". *Journal of Women's Health* 19/8 (2010), 1493-1499.
- Barkin, Jennifer L. vd. "Development of The Barkin Index of Maternal Functioning". *Journal of Women's Health* 19/12 (2010), 2239-2246.
- Barkin, Jennifer L. vd. "Correlates of postpartum maternal functioning in a low-income obstetric population". *Journal of the American Psychiatric Nurses Association* 23/2 (2017), 149-158.
- Benli, Tuğba Enise vd. "Impact of Delivery Mode and Maternal Postpartum Functional State on Breastfeeding Self-Sufficiency". *J Clin Med Kaz*. 6/60 (2020), 73-78. <https://doi.org/10.23950/jcmk/9266>
- Certel, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. Ankara: Berikan Yayınları, 2016.
- Chamgurdani, Fatemeh Karami vd. "The Effect of Counseling with A Skills Training Approach on Maternal Functioning: A Randomized Controlled Clinical Trial". *BMC Women's Health* 20/51 (2020).
- Chamgurdani, Fatemeh Karami vd. "The Effect of Counseling with A Skills Training Approach on Maternal Functioning: A Randomized Controlled Clinical Trial". *BMC Women's Health* 20 (2020), 4.
- Cirhinlioğlu, Fatma Gül -Ok, Üzeyir. "Kadınlar Mı Yoksa Erkekler Mi Daha Dindar?". *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks* 3/1 (2011), 121-141.
- Cirhinlioğlu, Zafer vd. *Dindarlık, Ruh Sağlığı ve Modernite*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013.
- Cochran, William Gemmell. *Sampling Techniques*. John Wiley& Sons, 1977.

- Diyanet*. Erişim 14 Mart 2025. <https://kuran-ikerim.org/>
- Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesâî, *Kitâbu Sünen-i Kübra*, (Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, I-VI, 1991), "Cihâd", 12.
- Ejder Apay, Serap –Pasinlioğlu, Türkan. "Kesitsel Bir Çalışma: Kadınların Doğum Sonrası Fonksiyonel Durumlarının İncelenmesi". *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 1 (2009), 24-28.
- Ergin, Rümeyza. *Çalışan Kadınlarda Annelik ve Dindarlık Algısı*. Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Fathi, Fahimeh vd. "Maternal Self-Efficacy, Postpartum Depression, and Their Relationship With Functional Status In Iranian Mothers". *Women Health* 58/2 (2018), 188-203.
- Fawcett, Jacqueline vd. "Development of The Inventory of Functional Status After Childbirth". *J Nurse Midwifery* 33/6 (1988), 252-260.
- Göcen, Gülüşan. *Şükür Pozitif Psikolojiden Din Psikolojisine Köprü*. İstanbul: Dem Yayınları, 2014.
- Göcen, Gülüşan. *Şükür ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Alan Araştırması*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Günay, Ünver-Çelik, Celalettin. *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*. Adana: Karahan Kitabevi, 2006.
- Günay, Ünver. *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*. İstanbul: Erzurum Kitaplığı, 1999.
- Gürkan, Özlem Can-Ekşi, Zubeyde. "Effects Of Antenatal Education Program On Postpartum Functional Status and Depression". *Clinical and Experimental Health Sciences* 7/4 (2017), 133-138.
- Havizari, Shiva vd. "The Relationship of Childbirth Experience With Maternal Functioning and Mental Health of Iranian Women: A Cross-Sectional Study". *Research Square*. <https://doi.org/10.21203/rs.2.16953/v1>
- Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Hökelekli, Hayati. *Psikolojiye Giriş*. Bursa: Emin Yayınları, 2008.
- Karavaşin, Hakkı. *Dinî Hayat, Gördes Örneği*. Ankara: Birleşik Yayınları, 2007.
- Karataş, Pınar –Ejder Apay, Serap. "Lohusaların Doğum Şekline Göre Doğum Sonu Fonksiyonel Durumlarının Karşılaştırılması". *Sakarya Tıp Dergisi* 11/4 (2021), 781-793.
- Kavas, Erkan. "Dini Tutum-Stresle Başa Çıkma İlişkisi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 37 (2013).
- Kayıklık, Hasan. *Din Psikolojisi: Bireysel Dindarlık Üzerine*. Adana: Karahan Kitabevi, 2011.
- Kılıç, Emine Doğan –Cesur, Büşra. "The Relationship Between Postpartum Anxiety And Maternal Function In Mothers". *Cumhuriyet Medical Journal*. 45/4 (2023), 36-47.
- Kılıç, Emine. *Annelerde Postpartum Anksiyete ve Annelik Fonksiyonu Arasındaki İlişki*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Kızılgöçer, Muhammed. *Yalnızlık Umutsuzluk ve Dindarlık Üzerine Psiko-Sosyal Bir Çalışma*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2015.
- Kimter, Nurten. *Benlik Saygısı ve Din*. Ankara: Akademisyen Yayınları, 2018.

- Koç, Mustafa. "Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (2010), 217-248.
- Köktaş, M. Emin. *Türkiye’de Dinî Hayat*. İstanbul: İşaret Yayınları, 1993.
- Köse, Ali –Ayten, Ali. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2014.
- Kristeva, Julia. "Motherhood Today". *Colloque Gypsy V* (Erişim 13 Mart 2025).
- Kuran Yolu* Erişim 14 Mart 2025. <https://www.islamveihsan.com/>
- Kuran Yolu* Erişim 14 Mart 2025. <https://www.kuranmeali.com/index.php>
- Kurt, Abdurrahman. "Dindarlığı Etkileyen Faktörler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2009), 1-26.
- Kurt, Aylin vd. "Being Mother of A Child With Food Allergy: Stress, Resilience And Maternal Function". *Selçuk Sağlık Dergisi* 4/2 (2023), 221 – 234.
- McVeigh, Carol – Chaboyer, Wendy. "Reliability and Validity of The Inventory of Functional Status After Childbirth When Used in An Australian Population". *Nursing & Health Sciences* 4/3 (2002), 107-112.
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi. *Kişilik ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları, 2004.
- Mercer, Ramona T. – Ferketich, Sandra L. "Predictors of Family Functioning Eight Months Following Birth". *Nursing Research* 39/2 (1990), 76-83.
- Mercer, Ramona T. "The Process of Maternal Role Attainment Over The First Year". *Nursing Research* 34/4 (1985), 198-203. (Erişim 14 Mart 2025).
- Mirghafourvand, Mojgan - Bagherinia, Marzieh. "Relationship Between Maternal Self-Efficacy and Functional Status Four Months After Delivery in Iranian Primiparous Women". *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology* 39/4 (2018), 321-328.
- Mirghafourvand, Mojgan vd. "Physical Activity During Pregnancy And Its Relationship with The Functional Status of Primiparous Women Six Weeks After Childbirth: A Cohort Study". *J. Clin. Diagn. Res.* 12 (2018), 12–16.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb, Kitâbu sünen-i kübra, Dâru’lkütübi’l-ilmîyye, Beyrût, I-VI, 1991.
- Nişancı, Zübeyir –Aysan, Ümmügülsüm. "Türkiye’de Sosyodemografik ve Sosyokültürel Göstergelere Göre Dindarlık Seviyeleri". *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi* 39/2 (2019), 303-328.
- Oruç, Mine. *Doğum Sonu Dönemde Kadınların Annelik Fonksiyonu ile Maternal Bağlanma İlişkisinin İncelenmesi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Özkan, Sevgi – Sevil, Ümran, Ümran. "Doğum Sonrası Fonksiyonel Durum Envanterinin Geçerlilik Güvenilirlik Çalışması". *TSK Korumucu Hekimlik Bülteni* (2007).
- Schleifer, Aliah. *Motherhood in Islam*. Epub: Islamic Texts Society, 1986.
- Shamasbi, Sevdâ Gholizadeh vd. "The Relationship Between Maternal Functioning and Mental Health After Childbirth in Iranian Women". *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17/5 (2020), 1558. <https://doi.org/10.3390/ijerph17051558>

- Shapiro, Samuel Sanford-Wilk, Martin B. "An Analysis of Variance Test For Normality (Complete Samples)". *Biometrika* 52/3-4 (1965), 591-611.
- Stark, Rodney-Glock, Charles Y. *American Piety: The Nature of Religious Commitment*. California: Univ of California Press, 1970.
- Şahin, Meryem vd. "Dindarlık ve Biliş: İçsel Dini Motivasyon ile Eleştirel Düşünme ve İkili Düşünme Arasındaki İlişkiler". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 27/1 (2023).
- Şanlı, Yasemin-Öncel, Selma. "Kadınların Doğum Sonrası Fonksiyonel Durumları ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi". *Turk J Society Obstet Gynecol* 2 (2014), 105-114.
- Şengül, Fatma. *Dindarlık ve Ruh Sağlığı ilişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Taplamacıoğlu, Mehmet. "Yaşlara Göre Dini Yaşayışın Şiddet ve Kesafeti Üzerinde Bir Anket". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1-4 (1962), 141-152.
- Tarhan, Nevzat. *Kadın Psikolojisi*. İstanbul: Nesil Yayınları, 2016.
- Timurturk, Meral. "Özel Sektörde Çalışan Yönetici Kadınların Annelik Anlatıları: Deneyimler, Beklentiler ve Annelik İdeolojileri". *İnsan ve Toplum* 10/1 (2020), 107-143.
- Tokur, Behlül. *Stres-Dindarlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Tura, Hatice. *Dindarlık, Affetme ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Turan, Yahya. *Kişilik ve Dindarlık*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Doğum İstatistikleri*, 15 Mayıs 2024.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Doğum İstatistikleri*, 15 Mayıs 2023.
- Uysal, Veysel. "Dini Hayat ve Şahsi Özellikler (Bir Alan Araştırması)". *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 2 (1995), 165-180.
- Uysal, Veysel. *Geleneksellik-Çağdaşlık Bağlamında Türkiye'de Dindarlık ve Kadın*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2006.
- Vapur, Mualla. *Anneliğe Uyum ve Dindarlık İlişkisi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Vural, Muhammet Enes. *Yetişkinlerde Alçakgönüllülük, Dindarlık ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Wang, Tsae-Jyy. "Concept Analysis of Functional Status". *Int J Nurs Stud*. 41/4 (2004), 457-462. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2003.09.004>
- Yapıcı, Asım. *Ruh Sağlığı ve Din, Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*. Adana: Karahan Kitabevi, 2007.
- Yapıcı, Asım. *Toplumsal Cinsiyet, Din ve Kadın*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2016.
- Yıldız, Mualla. "Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma". *Tabula Rasa* 1/1 (2001), 19-42.
- Yılmaz, Büşra. *Primiparların Annelik Fonksiyonlarının Emzirme Öz-Yeterlilik ve Maternal Bağlanmalarına Etkisi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Yoğurtçu, Fatma. *Yetişkinlerde Dindarlık ve Ruh Sağlığı*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

